عثمان الابراهیمی
سنه ۱۳۰۰ اوّل محر
۱۳۲۵
یادکاری * عالمجا

انصـــاف

طبع بمصارف

(مکتبة الشرکة فی قزان)

طبعة الثانیة

Дозволено цензурою, С.-Петербургъ, 12 Августа 1902 г.

باصلماسنه رخصت بیرلدی سانکت پتربورغده
آوغست ۱۲ سنه ۱۹۰۲ ده

(سانکت پتربورغ)

الیاس میرزا بوراغانسکی و قومپانیه‌سی‌نك مطبعه‌سنده باصلدی

тип. И. БОРАГАНСКАГО и К., въ С.-Петербургѣ.

وما أريد أن أخالفكم الى ما أنهيكم عنه ان أريد الا الاصلاح ما استطعت وما توفيقي الا بالله عليه توكلت و اليه انيب

(الانصاف خير الاوصاف)

مجاورين كرام و علماء عظام و مشايخ ذوى الاحترامدن رشحات و مكتوبات شريفنك معرب و ناشرى شيخ محمد مراد افندى حضرتلرينك قوم تتارنك انحطاط وتفرقه بليه سينه دوچار اولدقلرينه تحسرا اصلاح ايتمك نيت خيريه سيله عين انصاف جميل ناميله بنام اولمايه سزا اولان تنزلا تأليف كرده لرى اولان محاكمه جليله لريدر

﴿ واسمعت الندا من كان حيا

ولكن لا حياة لمن ينادى ﴾

﴿ يُرِيدُ المرأُ ان يعطى مُناه
وَ يأبى اللّٰهُ الاّ ما ارادا ﴾

بو كونه قدر اصول جديده كرچه ابتدائيه درجه‌سنده بولوب منكرلرنك انكارى آنكا منحصر ايسه‌ده فقط منكرلر طلبه‌لرنك تحصيلنى شول درجه‌ده قالاچق ديه زهم ايتدكلرندن و ياخود اول درجه قالماياچغن بيلور ايكان غرض فاسد ايچون عوامه اويله افهام ايتدكلرى جهتدن طلبه‌لرننك تحصيلى اول درجه‌ده قالمايوب كما فى السابق علوم عاليه‌لر تحصيل اولناچاغنى و علوم عاليه مرتبه‌سنده هم ابتدائيه‌ده‌كى كبى تنقيح و تهذيب و ترتيب و تعديل اولوب اهم و الزم اولانلر تقديم اولناچاغنى عامّه‌يه افهام ايچون بو رساله‌چكده علوم عاليه مرتبه‌لريده بيان اولنمشدر.

لمحرره العاجز

عثمان الابراهی
سنه ۱۳۰۰ اوّل محر
۱۳۲۵
یادکاری * عالم جا

انصـــــاف

طبع بمصارف

(مكتبة الشركة فى قزان)

طبعة الثانية

Дозволено цензурою, С.-Петербургъ, 12 Августа 1902 г.

باصلماسنه رخصت بیرلدی سانکت پتربورغده
آوغست ۱۲ سنه ۱۹۰۲ ده

(سانکت پتربورغ)

الیاس میرزا بوراغانسکی و قومپانیه‌سی‌نك مطبعه‌سنده باصلدی
тип. И. БОРАГАНСКАГО и К., въ С.-Петербургѣ.

(بسم الله الرحمن الرحیم)

پروردکار عالمیانه حمد و ثنا و حبیب خدا فخر کائنات افندیمزه صلاة و سلامدن صکره بو حقیر پر تقصیر اسیر ذنوب ظرف عیوب مضیع الاوقات العاجز عن تلافی مافات اضعف العباد محمد مراد یوز بیكڭ تأسف ایله دیورکه شو عصر ترقیده بلادنڭ نهایت درجه‌سنده اولان جاوه ملتی فرسخ فرسخ ترقی ایدوب آثار مفیده‌لر نشر ایتمه‌ده ایکان بزم ملت بالعکس خواب غفلتدن باش قالدرمایوب احوال حاضره‌دن بیخبر گیزه‌رك برید برید تنزل ایتمه‌ده‌در تصل تنزل ایتمه‌سون بینلرندن بر صاحب تمیز و انتباه و فضیلت و منور الافکار بر ذات احوال عالمه واقف اوله‌رق ملتینه منفعت عامه ایصال و ملتینی روش زمانه مناسب حرکت ایتمیه سوق ایدوب فن واحد یاخود فنون شتی‌ده حالة حاضره‌یه مطابق کتبلر تصنیف و یاخود ملته مفید و نافع اولان دیگر بر شی اختراع ایدرسه دیکرلاری اطرافلیچه دوشنوب تفکر عمیق و تأمل طویلدن صکره امر مذکوری تصویب و تقویه و نشر و تعمیمنه تشمیر ساق اجتهاد

ایتمك شویله دورسون وهلهٔ اولی‌ده امر مذکور آنلرك متلبس بولندقلری احواله مخالف اولوب آنلرده شو احواللرینی عین سلف صالحین احوالی عد ایتدکلرندن و بعض دیگریله مجرد حسد وعناد و فرط تعصبلرندن ناشی امر مذکوری سلف صالحین احوالینه مخالفدر بلکه کفردر دیه‌رك بینکی دال قلچ کبی اورتایه آتلوب مرقومك اوزرینه هجوم ایدوب هر طرف درلو بهتان و افترا ایله یایغره‌لر صالوب باشینه قیامتلر قوپاروب ناوقفه تشبیها نارچقالك ما به الامتیازی اولان طرناغن کسمیه محاوله ایدن قارچقه کبی ممکن مرتبه آنك مفاخری اولان آثارنی عالم وجوددن قالدروب محو ایتمیه اللرندن کلدکی سعی و غیرتی دریغ ایتمزلر و دیگر طرفدنده شخص مذکورك محب و اتباعندن اولان ذوات آنك اثرینی بلا ملاحظه مدحنده افراط ایدوب آنك مقابلینك قدحنده فرقهٔ اولی کبی طریق تفریطه سلوکدنده کیرو طورمزلر ولهذا ملتمز چوق اموردە مذموم اولان طریق افراط و یا تفریطه سالك اولوب ممدوح اولان طریق وسط و اعتدالدن عدول ایله کلمکده درلر اشته بونکچون نه قدر تأسف ایتارسك کنه آزدر جناب حق جمله‌مزی توفیق هدایت و راه استقامت وطریق اتفاق و اتحاددن آیرمسون. آنفا بیان ایتدوکمز قولك مصداقی و مدعای مذکورنك مصدقی عصر حاضرده اصول[1]) جدیده نامیله هر ناحیه‌ده شهرت

1) اصول جدیده و عتیقه دیمکلکمز بوندن بر قچ سنه اول اولان احواله نظراًدر اما ازمنهٔ سلفه نظرا امر بالعکسدره لمؤلفه

شعار اولمش من القديم متداول اولان علوم و فنونڭ طريق
تحصيلنى تسهيل ايچون روش زمانه كوره طريق عتيقنى بالتعديل
بر طريق جديد و ترتيب انيق وضع و اختراع ايتمك ماده سيدر.
تفصيلى بودركم اصول جديده ديدكمز مذكور ترتيب انيق اوّلا
معدن علوم و كمالات و منبع معارف و فضليت اولان استانبولده
ظهور و آندن آكّا اقرب ممالك اولان قريم ديارينه منعكس
اولديقنده بزم بو ديارمزڭ هم بر قچ فضلاى نو رسيده لرى بونكا
متنبه اولوب و آنى اطرافليجه ملاحظه و تجربهٔ صحيحه دن صكره
عموم ملته خصوصا صبيانلره سيما صبيان فقرايه غايت نافع و مفيد و
طريق عتيقڭ بر قچ جهتلردن مانع ترقى و سبب انحطاط و تنزل
اولديغن يقينا كشف و ادراك ايده رك منافع عموميهٔ مليه ايچون
طريق جديد مذكورى قبول و اختيار. و نشر و تعميمينه دائر
تشمير ساق جد و اجتهاده ابتدار. ايدوب آز مدتده فوائد
جزيله و منافع جليله سى مشهور خاص و عام اولوب هر ناحيه ده
اشتهار. والسنهٔ ناسده مدح و ثنا ايله ياد و تذكار. اولنميشدر
كركڭ سابقا ذكر ايتدكمز علهيه بناءً اولسون و كركڭ هر بر نو ظهور
شى بداية ظهورنده مدح و ذم رد و قبول و اعتراض و استصواب
ايله اولان اختلاف ناسدن سالم اولمديغى جهتدن اولسون هر
نصلسه بو اصول جديده و ترتيب انيق هم طريق افراطه سالك
اولوب معلملرڭ كيم و نه صفتده اولديقلرينى و تحصيل ايتدكلرى
شيلرڭ نه اولديغنى و طريق تحصيللرى نه كيفيتده اولديغنى و

متعلملرڭ نه طورده اولدقلرینی ملاحظه ایتمیوب مطلق علی العمی
بو طریق جدیدی مدح و خلقی کلا آکا سوق و طریق عتیقی
قدح و خلقی آندن بالکلیه منع ایدرلر ایدی. بالعکس طریق
تفریطه سلوك ایدوب اصول جدیده نڭ کون کبی ظاهر اولان
منافعندن و طریق عتیقك اولان مضرت و عوائق و موانع ترقیدن
بالکلیه غافل و یا حسد و عناد و تعصب مذمومه سائقه‌سیله تغافل
و تعامی و اغماض و اعراض ایدرك عامه‌یی اصول جدیده‌دن
تنفیر و مطلقا اصول عتیقه‌یه تشویق و ترغیب ایدنلرڭ اختلافلرندن
سالم قالمامیشدر. وقتاکه حقیر راقم الحروف بو سال میمنت مآل
سوق قدر و قیادة رزق مقسوم حسبیله بو دیاره کلدم سوْ حظمدن
شو نزاع و جدلڭ قزانده تمام قایناديغی وقته تصادف ایدوب
مملکتڭ حدودینه وضع قدم ایتدکم کوندن اعتبارًا هر ایکی
فرقه‌دن بو فقیره حسن ظنی اولان ذوات کرام خصوص مذکورده
مراجعتله کندوسنڭ طوتدیغی مسلکی مدح و ثنا و مسلك آخری
قدح و ذم و اربابندن اشتکا و بعض دیگریده ایکی طرفدن
برینه علی سبیل الجزم میل و دیگرندن عدول ایتمیوب مقام
ترددده اوله‌رق خطا و صوابڭ قنقی طرفده اولدیغندن منصفانه
استفسار و بو بابده مذکور ایکی طائفه بیننده مطابق نفس الامر
و موافق واقع بر محاکمه ایتمکم خصوصنده الحاح و ابرامه ابتدار دن
کیرو طورمدیلر هر نه قدر بو حقیر کرك قلیل البضاعة و عدیم
الاستطاعة اولدیغم ملاحظه‌سیله و کرك هدف ملام ناس اولمقلغم

خوفيله بر مدة محاكمهٔ مذكوره يه اقدامدن ابا ايتديسمده فقط حق ظاهر و روشن دورركن كلام ناسدن قورقوب حقى كتم ايتماكى وجدانم قبول ايتميوب بعد التأمل الصادق و التفكر العميق و تقديم الاستخارة و الاستشارة رفع النزاعِ من بين الفئتين و اصلاح ما بين الفرقتين ايتمك امليله اعتمادا على توفيق الله و استنادا الى فضله و كرمه سبحانه و تعالى خصوص مذكورده سائقهٔ وجدانم حسبنجه ارتكاب اغراض نفسانيه و هتك اعراض انسانيه دن سالم و عارى اولمق شرطيله بر قچ فقرات جمع و تحريرينه ابتدار اولندى اولهكه هر طالب حقيقت و صاحب بصيرة اولان اهل انصاف طريق اعوجاجدن اعراض و راه رشد و استقامته سالك اولوب تيه تحيّر و ترددده اولانلرده ظلمات تشككدن قورتيلوب سرمايهٔ يقينه مالك اوله و من الله التوفيق والهداية و نسأله العناية فى البداية والنهاية .

(فقرهٔ اولى)

اصول جديده نڭ معناسى و ماهيتى بياننده در ارباب عقل سليم و طبع مستقيم اولان ذوات كرامه خفى و ستير دكلدركه هر نسنه يى ذم و رد و مدح و قبول ايتمك اول نسنه نڭ ماهيت و حقيقتنه كماليله واقف و مطلع اولمايه موقوفدر اگر ذم و رد و مدح و قبول بو يله اولمازسه قول جزاف و فعل نا صواب اولوب اعتباردن ساقط و آنڭ صاحبى راست كلدكنى بلا تحرى لاقطدر اوبله اولدقچه متنازع فيه اولان اصول جديده نڭ معناسنى و ماهيتنى

درك و كشف ايتمليدە صكره مدح و ذم و رد و قبولدن ايكى يولنك
برينه كروب كتمەلى ياخود ايكيسينك بيننده محاكمه ايتملى معلوم
اولاكه اصول اصلنك جمعيدر اصلنك بر قچ معناسى وار ايسه ده
لكن بوراده قانون قاعده ضابطه نك مرادفى اولوب امر كلى منطبق
على جمع جزئياته ليتعرف به احكامها معناسندەدر ما يبتنى عليه
غيره معناسين اراده قيلمقده بعيد دگلدر على كل حال معناسى
دنيا و اخراده نافع اولان علوم و فنونى اسهل وجه ايله تحصيل
ايتمەنك قانون و قاعده و ضابطهٔ جديدەسى ياخود علوم و فنون
مذكورەيى اسهل وجه ايله تحصيل ايتمك آكا بنا قيلنميش شى
ديمكدر يوقسه بعض اذكيانك توهم ايتدكى كبى اصول جديده
اصول دينيه معناسندن اخذ قيلنوب عياذا بالله تعالى اعتقادات
جديده ديمك دگلدر و بو اصول جديدەنك حقيقت و ماهيتى هر
بر عصرده اوله كلدكى كبى بزم بو عصرمزدەده من القديم تحصيل
ايده كلدكمز حبيب خدادن و سلف صالحيندن مروى اعتقاديات
و مجتهدينددن منقول احكام فقهيه و عمليات و تفسير و حديث و
سائر علوم دينيه و بونلره آلات و وسائل اولان نه قدر علوم و
فنون وار ايسه شونلرك مآل و معنى و مدلول و مفادينى ذره
قدر تغيير ايتميوب آنجق مقتضاى وقت و اوان و مراعاة حال
طلبەيه بناءً لاجل التسهيل طريق تحصيللرينى اسكى حالندن فى
الجمله تعديل و طرز آخره تبديل و طريق تحصيلك اولان مسافهٔ
طويلەفى طلبەيه هيچ لزومى اولميان ياخود قليل الجدوى اولان

شیلری حذف و اسقاطله قصر و تحصیل ایلدکی شیلری حین ایجابنده استحضار و استعمال و وقت سوأل و استفسارده بلا توقف جواب ویرمیه مقتدر اولور حیثیتچه تحقیق و اهم اولانی مهم اولانه و مهم اولانی غیر مهم اولانه تقدیم یاخود غیر مهم اولانی بالکلیة ترك و اسقاط. و سائر مللدن ما به الامتیازمز و سرمایهٔ سعادة دنیویه و اخرویه‌مز اولان قرآن عظیم الشانی جناب حقنك دمه‌مزه واجب ایتدکی قواعد تجویدیه ایله اوقومغه تمرن وکسب ملکه ایدوب مهما امکن معناسنی فهم ایدوب حق تلاوت ایله اوقومایه بذل همت ایلمك و بو تجوید قرآنی ضروریات دینیه‌دن ماعدا سائر علوم و فنونه تقدیم ایلمك. و سرمایهٔ انسانیه اولان عمر گرانمایه‌نك بر دقیقه‌سنی بیله تضییع ایتمیوب همیشه تحصیل فضائل و اکتساب کمالاتده بقدر الطاقة البشریة انکباب و دوام ایلمك. و بطالت و کسالت و انواع رذالت و فنالقلردن کمال اجتنابله اجتناب ایدوب حسب المقدور آداب اسلامیه و تمدن انسانیه و جمیع اوصاف حسنه و اخلاق حمیده ایله متصف اولمق. و معلم اولان ذواتلرك ذمه‌لرینه التزام ایتدکلری وظیفهٔ مقدسهٔ تعلیمیه‌نی کما حقها اجرا ایدوب عهده‌سندن چیقمق مثلا طلبه‌لرك هر بر فردینك قابلیت و استعدادلرینه وقوف تام ایله واقف اولوب هر برینك قابلیت و استعدادلرینه مناسب و آنك صنعت و کسب و کاربنه مطابق اولان فننی وقت و زمانك اقتضاسنده ملاحظه ایله برابر تعلیم ایتمك و طالبك قابلیتنك

فوقنده یاخود دوننده و یاخود بر زمانده تعلیم ایده‌جك فننی دیگر
بر زمانده تعلیم ایتمکله وقتی ضایع ایتدرممك. و طالبك هر
فردینك استعدادینه کوره هر کون بر ایکی درسدن قالدرممق
و بلا عذر محقق درسدن تخلفه مساعده ایتممك. و ویردیکی درسی
کما ینبغی فهم ایتدرمیه اعتنا ایدوب کیف ما اتفق اوقوماق ایله
اکتفا ایتممك. واحد اللسانین اولان علم خطی املاء و انشاء مطابق
قواعد تعلیم ایتمك. و تحصیل علمدن اصل مقصد آداب شرعیه
و تمدن اسلامیه ایله متأدب و متمدن و دین اسلام ایله متدین
و اخلاق حمیده ایله متصف اولمق و بونلرك اضدادندن اجتناب
ایتمك اولوب و بونلرده فقه حدیث تفسیر اخلاق سیر شمائل کبی
علوم دینیه‌لره کمال اطلاع ایله مطلع و آنلردن تمام تضلع ایله
متضلع اولمادقجه میسر اولمایه‌جقلری جهتدن بونلره آلت و وسیله
اولان عربیه و قواعد منطقیه صرفه‌نی اله آلدقدن صکره بلا
تأخیر طلبه‌لری بو علوملر ایله اشغال ایدوب باطنلرین منور
و ظاهرلرین مؤدب ایتمه‌یه صرف مقدرت ایلمك. و (کلکم
راع و کل راع مسئول عن رعیته) حدیث شریفنی بو مقامده دائما
نصب العین ایدوب بونلری تعلیمده اهمال و مساهله و طلبه‌لرك
کندیلرینه حواله ایتمه‌دن یوم القیامة حاکم عدل عالم السر والخفیات
جناب حقك حضورنده مسؤلیتدن قورقمق. دنیاده وقتده نه تعلیم
ایتدك دیه سؤال ایتدکی وقتده شمدیدن جواب ویرمکی دوشنمك
و عین شو حدیثك وفقنجه حضورلرنده اولان طلبه‌لرك حرکات و

سکنات و روش و رفتارلرینه دائما متنبه اولوب بطالت و کسالت و سائر یمانلقلره ارتکاب ایتمیه میدان ویرمیوب بر دقیقه وقتلرینی بلا استفاده کچورتوب تضییع ایتدرممك. و (قل هل یستوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون) آیة کریمه‌سی منطوق جلیله‌سنجه بیلنلر بیلمینلردن ممتاز و بیلمینلر بیلمدکلرینه متنبه اولوب تیز وقتدن فرصت فوت اولمادن تلافی ما فات ایتمیه سعی سعی و غیرت ایتسونلر ایچون امتحانلر ایجاد ایدوب امتحانلرك ابراز و ارائه ایتدکی اوزره کیمسه‌نك خاطرینه باقمه‌دن صنوف و شعبه‌لر ایجاد. و بیلنلری لسانًا و شهادتنامه‌لر واسطه‌سیله ثنا و ستایش ایتمك شوقی و رغبتی زیاده اولوب دیگرلر آکا اقتدا و غبطه و تنافس ایدوب اجتهادلری زیاده اولسون ایچون و اوّللرده لعلّة بر فن تحصیل ایدوله کلوب حالا زمان حاضرده اول علّه‌نك انتفاسی سببندن اول فندن بالکلیه استغنا یاخود مرور ازمنه و تراحم اوهام سببندن اول فنك قواعدندن اولمیان شیلر مرج و اختلاط ایدولدکدن اول فننی فی الجمله تعدیل ایتمك لازم اولدیغندن اولکی قسمنی ترك ایدوب آنك یرینه باشقه بر فن و ایکنجی قسمنی تعدیلله طلبه‌لری آنکله اشغال ایتمك. خلاصه طالبلرك حین طلبنده مهم و لازم اولان فنون و علومی تحصیلده نه قدر وسائل نافعه و وسائط مفیده وار ایسه معدات و عدم مانع و شروط و مواد وغیرها مهما امکن شو وسائلره تشبث ایدوب بقدر الطاقة البشریة طالبك بر دقیقه وقتنی بلا فائده تضییع

ایفدرمیوب آز وقتده هر طالبی استعداد و قابلیتی مقداریجه انسان کامل ایتمیه بذل همت ایتمکدن عبارةدر. ایشته بزم بلدکمز و مدح ایتدوکمز و چوقدن مملکتمزده انتشار و تعمیمی آرزو ایتدکمز عامهٔ ناسنك اصول جدیده دیدکلری شی بلکیده فی الحقیقت خیل عصردن بویان مدرس اولان اصول متعدده و اصلاح اصول تدریسیة دوندن عبارتدر یوقسه بعضلرك بلمم نهقی در سببه مبنی اولهرق توهم ایتدکلری کبی اصول جدیده سلف صالحیندن بلکه رسول الثقلیندن ثابت و مروی اولان اعتقادات و احکام شرعیهیی تغییر و تبدیل و آنك یرینه دیگر بر اعتقاد و احکام ایجاد و اثبات ایتمکدن عبارة دگلدر اگر اصول جدیده دوندن عبارت ایسه بلکه اصول جدیدهیی اجرا ایچون شارعدن شبهه‌سز ثابت اولان برگنه حکم شرعی ابطال و اهمال بلکیده رسول اللّٰه‌دن بلا شبهه صادر اولان برگنه آداب شرعیهیی اخلال لازم کلورسه و بو اصول جدیده‌نك صاحبی دونی بیلوبده قصداً التزام ایدرسه بو اصول جدیدهیی هر کسدن اول بلا توقف و لا تردد ذم و تشنیع و تقبیح و آگا طعن و هر کسی آندن تنفیر و آنی ایجاد و اختراع ایدوب نشرینه سعی و مباشرت ایدنه نفرین و لعنت ایدن بنم. الله سبحانه و تعالی آنلرك وجودنی عالمدن قالدیروب عالمی آنلرك تلویثات، و تلبیساتندن تطهیر و بنی

آدمی آنلرڭ شرندن محفوظ ایاسون[1]. واقعاً بعض مکاتب ریاسیه‌لرده فنون ریاسیة و معارف آوروپاویه تحصیل ایدوب علوم دینیه‌دن بی بهره قالوب حتی اعتقادلرینه دیله خالل کلوب هیچ بر ایمان و اعتقاد ایله مقید اولمایوب آداب شرعیه‌دن عاری اوله‌رق حتی عیاذاً بالله بعض امور دینیه‌دن تمسخر و استهزا حدینه بیله واروب آنجق علوم و معارف شو بر آوج یاکلش یوکلش تحصیل ایتدکلری معارف آوروپاویه‌دن عبارت آندن ماعداسی بلا استثنا جهالت و آنی تحصیل ایتمك حماقت اعتقاد فاسدنده دولوب ملتمزی شو کندو مسلکلرینه دعوت ایدنده بر قاچ ذوات مملکتمزڭ بر قچ ناحیه‌لرنده واردر. حتی شو ایکی مسلکڭ فرقینه وارمیان و آنلرڭ سوزکا اوستالقلری سببلی آنلرڭ ظاهر پارلاقلقلرینه آلدانوب شو ایکی مسلکنی بر اعتقاد ایدوب مطلق اصول جدیده‌نی مدح و مدحنده مبالغه و افراط و اصول قدیمی مطلقا قدح و قدحنده حددن زیاده تفریط ایدن بعض ساده لوح آدملرده واردر. اگرده شو اعتقاد معاذ الله منتشر اولوب تعمیم تابارسه آز مدتده دین الدن کیتدی دیه

---

1) بو فقیر بو قدر تشدید ایدویده بو دیارده اصول جدیده اربابندن اولمقله متهم اولوب و بو وسیله ایله عامهٔ ناس بیسده مطعون و ملام و املرنڭ نظرنده منفور اولاتلردن بو فقیرنك اصول جدیده حقده آنفا بیان ایتدکیم احوال و احکاملری تلقی بالقبول ایدوب کندوسننك هم حرکات و سکناتی و نو وسیده اتخاذ ایتدکی مسلکی بوڭا مطابق ایسه کافهٔ اهل درایت و اصحاب انصاف نزدنده بو کیمسه‌ثی موآخذه و تقبیح و تشنیع ایتمك مجرد حسد و عناد و استکبار و انانیتدن ناشی اولماسی حقفی دکلدر ظن ایدرم و ملتنك ترقیسن ایستاینلردن بو معانده تابع اولاچق بر ذاتنك بولمماسون تصوریده قبیح کوریورم چونکه بونی تقبیح علوم دینیه و آداب شرعیه‌یی تحصیل ایدنلری تقبیحدر و بونك قبحتی ادراکدن عاجز اولان بر ابله و احمق اوسه ظن ایدرم مکرکه کندوسی کبی بر معاند و متعصب و حاسد اولورسه. لمحرره

اعتقاد ایتملیوز لکن بو آنفًا بیان ایندکمز مسلك اصول حدیده دگلدر بلکه اؤلدن شویله کلمشدر او مسلکه اصول حدیده دیمکدن کوره اصول یزید دیمك اولیدر چونکه اول فنونلر بیان ایندکمزه کوره علوم دینیه‌دن اولمایوب بلکه علوم دنیویه‌دن اولوب آوروپا لسانلرندن ترکچه‌یه نقل اولنمشدر. و اشقولا و غمنازیه‌ده اوقولان فنونلر ایله آنلر بیننده فرق یوقدر مگر بحسب التعبیر والعباره و مع ذلك آنلریده اعتقاده خلل کلمك و دیاننده ثابت قدم و متصلب اولمق شرطیله دنیا ایچون تحصیل ایتمه‌ده بر بأس یوقدر ضرر و بأس وار ایسه بره شوکافی باشقه علوم دینیه کرکمز دیمکده‌در بو ایسه پك بیوك خطادر اصول قدیمه‌دن ضرری اضعاف مضاعف جوقدر چونکه اصول قدیمه اربابی هر نصلسه‌ده متدین و متمسك بالشریعة و صحیح الاعتقاد درلر شبهك کنه و حقیقتینه ایرشمین چوق کیمسه‌لرك مذکور اعتقاد فاسده اولمالرندن دورقلور هر مرتبه از وجود حکمی دارد؟ کر حفظ مراتبنکنی زندیقی * بویله یرده ذیلمشدر حفظنا الله من هذا الاعتقاد السوء[1] ایشته دونلدن هر لسان و هرفننی تحصیل ایدوب کامل اولمقدن اعتقادلره هیچ

١) شو اعتقاد فاسدلك انتشارینك خوفیدرکه فقیری بو رسالهٔ عاجزانه‌ئی ترتیب ایدوب بو اعتقاد قبیحك قبحنی ادراك ایتمینلری تنبیه وایکی مسلکك بری آخردن ممتاز اولدیغنی هرایکی طرفه افهام ایدوب مذموم اولمیان ماده‌ده نزاع و جدل وخصومت ایدوب تدنی و انحطاطمك برنجی سببی اولان تفرقیٔ اورتادن قالدیروب (واعتصموا بحبل الله جمیعا و لا تفرقوا الایة ولاتنازعوا فتفشلوا و تذهب ریحکم و انما المؤمنون اخوة فاصلحوا بین اخویکم) آیات کریمه‌لری ایله متمسك ومتمثل اولمایه دلالت ایتمك نیة صحیحه‌سیلمز بو صورتده اهل انصاف نزدنده بو حقیر ملام و مطعون اولمامه‌م کرك دیه مأمول ایدییورم، المحرره

خلل كلمز بعض در كيمسەلر اصول جديدەيى بلا فرق ذم و تقبيح ايتمشدر و بو جهتدن ذم و تقبيح ايلەنك فى الجملە وجهيلە واردر خطاسى آنجق ايكى مسلكى بر برندن فرق ايتميوب احدهمايە ثابت اولان قبحى آخرە اثبات ايتمەسيدر. اما باشقە جهتدن ذم ايدنرك هيچ بر صحت و دليللرى يوقدر[1]. چونكە ممدوح و مفيد اولان اصول جديدەنك نە ايديكى ايلە مذموم و مردود اولان اصول يزيدك نە ايديكى بالادە بيان اولنمش و صحلرلە فرق و هر بريلك ماهيت و حقيقتلرين كشف و ادراك ايدن عاقل منصف برم مدح ايتدكمز و ملتمز ايچون اهم و الزم كوردكمز اصول جديدەيى ذم و تقبيح و آنك فوائديە انكار و آنك اربابينە تشنيع ايدر ديە قلبمە خطور ايتمسون بيلە قبيح كوريورز[2]. اولسە اولسە بيلە غشاوه‌ٔ بشريت و طمس بصيرت و ياخود حقد و حسد و عناد و فرط تعصبدن اولە بيلور. جناب مولى جملەمزە توفيق و هدايت و انصاف و درايت بخش ايلسون اللهم ارنا الحق حقا و ارزقنا اتباعه و ارنا الباطل باطلا و ارزقنا اجتنابه اسألك بحرمة الحبيب يا الهى ان تُرينا حقايق الاشياء كما هى

١) چونكە برم مكتب و مدرسەلرمز آنجق دينى اولوب احكام دينيه وظائف شرعيەدن ماعدا هيچ بر شى آلردە تحصيل ايدلمز و آنردن دشقەيى تحصيل آنلرى تحصيلە وقت براقمز ملتمزك سنين عديدەنبرو حكومتك تكاليف معهودەسنى رد وانكار ايتملريدە بو جهتدندر يوقسە حكومتك لغت و كتابتنى بيلمكنك فوائد جمەسنى كيمسە انكار ايدەمز. لمحررە

٢) زيراكە سابقا بيان ايتدككمزە كورە بونلركا انكار علوم دينيه و آداب شرعيه تحصيلنە انكاردر. لمحررە

(فقرهٔ ثانیه)

اصول قدیمڭ بعض تعدیلانه سبب و مانع ترقی اولان جهتلریله اصول جدیده‌نڭ فوائدی و اصول قدیمه‌یه جهة رجحانی بیانندهدر (اکر دینلورسه‌که مسلم سنڭ دیدکنکچه سنڭ بیان ایتدکڭ اصول جدیده‌نڭ دینجه بر مضرتی یوق ایمش مضرت آنجق اصول یزیدده ایمش و بو سنمڭ مدح ایتدکمڭ اصول جدیده اصول یزیدنڭ غیری ایمیش فقط انتفاً مضرت اصول قدیم اوزره آنی اختیار ایتمده سبب اولماز بلکه اصول قدیمده اولان موانع ترقی ایله اصول جدیده‌ده اولان اسباب و وجوه ترقی‌یی بیلمکه موقوفدر، جوانڭ دیرزکه نه گوزل سویلادڭ نه منصف آدم ایمشسڭ بیهوده بره باغرنجه چوقدن شویله لازم ایدی اظهار حق و اثبات صواب ایچون طریق مناظره و انسانم دین کیمسه‌یه لازم اولان طریق تبصرده بودر مرحبا هر ایکی اصولنڭ مالها و ما علیهالرین سنکا بیان ایدیم دکلرسن و قبول ایدرسن دیه مأمول ایدیورم چونکه سنڭ بو سوزکدن رائحهٔ انسانیت و درایت استشمام ایدیورم. ای برادر دین و یا طالب راه یقین معلوم سنیه‌کدرکه بلمم قنقی بر زماندن اعتباراً الآن مملکتمزده مستعمل اولان اصول قدیم نام ویرلمش شی شولدرکه بر بالا ابتداء مکتبه یدی سکز یاشنده کلور بو بالایه حروف طانتمق ایچون لا اقل بر سنه کیچر آندن صکره حرفلرڭ حرکاتن طانتمق ایچون ایجـك اوقوتمغه بر سنه ایستر ایجك طاندقدن صکره

هفتیك قرآن و بعض کبسك باش و یوسف کتابی سیف الملك
کتابی و دقائق الاخبار کبی ترکی کتابلرینی طانیمق ایچون کنه
لا اقل ایکی سنه ایستر آندن صکره شروط الصلوة فرق حدیث
و تعلیم الصلوة اوقوتماغه لا اقل بر سنه کیچر بولدی بش سنه
صکره صرف طانتمق نیتیله بالانك هیچ قولاغینه کرمکی فارسی لغتیله
بدان و شرح عبد اللهنك بر و یا ایکی مرتبه‌لرینی یعنی پك
چوق ایسه ثلاثی مزیدی اوقوتمغه لا اقل بر سنه ایستر صکره
قواعد عوامل انموذج ایچون لا اقل بر سنه ایستر صکره تحصیلك
سکزنجی سنه سنده ملا جامی‌نی باشلار مذکور بالا اول وقت اون بش
یاش یا اون آلتیه کلور اگر اول بالا تجار و یا عوام الناس
بالاسی اولوب پدری اول بالاقی اوقتوب ملا قیلمق نیتی یوق
ایسه چنانچه اکثر اغلب بویله در اول بالاقی شو حینده شو حالنده
مکتبدن آلور. هر عاقل منصفه معلومدرکه شو بالا شو حالنده
سکز سنه تحصیل ایتدکی شو شیلردن نه قدرگنه فائده‌لنه بلور
اولسه اولسه نماز درست اوقی بلور اوده فرض ایتدك قرآنی درست
ایسه قرأت درستلمك نره‌ده اوقوتانك کندنده قرأت یوقکه شاگردك
قرآنی درستلاسون. زواللی بالا علوم و فنوندن قوری قالدیغی
کبی علم خطدن هم بی بهره قالور نصل قالماسون شو مدتده تعلم
ایتدکی املاسی کیف ماانفق یاپلمیش قلم ایله * کیمسه ادراك
ایتمدی معناسنی املامزنك * بر دخی حیرانیز املایی معنامزنك *
مصداقی و بر قیچ کوندن صنکره کاتبیك کندینه اوقندیغی حینده

اوقی آلمایوب هی قولی صینغری کیم یازغان ایکان مونی دیه‌چلك درجه‌ده بر مرکز قویاچق یره ایکی اوچ مرکز و ایکی اوچ مرکز قویاچق یره بر مرکز قویه‌رق حروف و سطرلرون اگری بوگری یازمقدن. و انشاسی ایسه مکاتیبنی ایستر کیمه اولسون هزتلو و حرمتلو اولوب تورغوچی فلان آبطیغه کوندن کوب سلام و دفاترده اوّل آلدم بر دیسته قوبان تیرسی حقی بولدی قرق تین ینه آلدم ایکی دیسته تولکی تیرسی حقی بولدی آلتمش تین دیمکله ساچمالاب مجرد بیاض ورقنڭ یوزنی سیاهلمقدن عباره‌در حساب و سائر معارفینی بوگا قیاس ایدگز. اگر مذکور بالا ملا بالاسی یاخود تجار و عوام بالاسی اولوب یدرینڭ ملا ایتمك نیتی اولورسه اول بالا باشلادیغی ملا جامیئی اسم بابندن مرفوعات قسمیله مجرورات قسمینڭ بر مقدارینی عصام عبد الغفور حاشیه‌لریله ایکی سنه مقداری اوقوب اسم بابنڭ منصوبات قسمنی بالکلیه و بعض مجروراتنی و فعل و حرف بابلرین بالکلیه ترك ایدر صگره شو اثناده شرح ایساغوجی اوقور ملا صادق حاشیه‌سیله شرحنڭ ابتداسنده بر طاقم لزومسز مباحثلر حلط ایتمکله صگره ایکی سنه شرح شمسیه‌نڭ بعض یرن اوقور صگره ایکی سنه شرح عقائدنڭ بعض یرندن اوقور لزومسز حواشلری ایله صگره بر ایکی سنه سلم اوقور قاضی مبارك حاشیه‌سیله صگره بر قچ مدت تهذیب و بر قچ وقت حکمة العین و بر قچ مدت توضیح و ملا جلال اوقور کافه‌سی نیچه حاشیه‌لر ایله خلاصه شو کتابلری شو کیفیتله یکرمی، یکرمی بش سنه مدتنده اوقوب

رسماً ختم كتب ايتمش اولوب ختم كرده اسمنى آلور. انصاف ايدلك بزم مكاتب و مدارسلرمز مجرد علوم دينيه تحصيلى ايچون بنا ايدلكان ايكان شو قدر مدتك شو كيفيتله اوقويان شوكتابلرنك ايچنده نه قدر كتب دينيه واردر شرح عقائد ايله توضيح دن ماعدا. نعم بعض مدارسلرده حديث اوقيورز زعميله اخلاقدن عين العلم ايله شرعة الاسلام و بعضسينده طريقهٔ محمديه‌ده اوقولور. لكن بو قدر مدتده بو قدر علوم دينيه‌دن بو قدرگنه كتابلر نه اولاچق. صنكره شو ختم كرده افندى بر آوله ملا اولور اگر بر مدرسه‌لى آوله راست كلوبده شاگردلر طوپارلاب تدريس ايدرسه نه ايسه تحصيل ايتدكى بتون بتونه بوش كتمز يعنى وقتى بتون بوش كچمز مدة مذكوره‌ده عمرودن اخذ و تلقى ايتدكن زيد بكر خالده حكايه و نقل ايدار اننه شويله مسلسل اوله‌رق قيامته قدر كيدر. لكن بر مدرسه‌لى آوله تصادف ايتمرسه حيفكه هزار حيف شو قدر زحمتله جمع ايتدكى قيل و قالى هب هبأً منثورا اولور كيدر چونكه اول تحصيل ايتدكى سلم و قاضيسى و حكمت و تهذيب و ملا جلال مباحثندن عوامدن بر شخص بر مبحث صورمز و آنلرى جاى نماز اوزرنده تكرار ايدوب جننه كيرمكده اولمز داقما واقع اولاچق مسائل فقهيه‌دن سؤال ايتدكلرى وقت اول مسئله‌ئى بيلمز و كتابه مراجعت ايدرسه اوْلدن ممارسه‌سى اولمديغندن اننك يرن بولمز بيلميورم ديمه‌يه‌ده نفس امّاره‌سى براقماز جزافا بلا علم بر شى ديرده عامى مسكين قچ سنه‌لر حلاف

صواب اوزره عمل ایدوب گیرزر اگر بر بیلان آدم آنکا مطلع اولوب خطاسینه تنبیه ایدارسه ملاسنه حسن ظنی اولدیغندن منکا حضرت ایتدی مونی درزنك حضرت سیمك کبك گنه بیله دیه‌رك آنیك قبول ایتمز اشته شو طریقه (ضلّوا فاضلوا) نك مصداقی و (ذهاب الاسلام فی اربعة یعلمون و لا یعملون ، و یعملون بما لا یعلمون الخ) نك مصداقی اولوب گیررلر. اشته هر کسنك کون کبی بیلدکی و بونکا انکار غیر قابل اولدیغی اصول قدیمه دیدکلری شی بودر اصول قدیمه بو ایسه بونك مانع ترقی اولان جهاتیده عاقل منصف اولان ذواته آشکار اولدیغیندن تکرار بیانه لزوم کورمیورم چونکه کرك بیان سابقدن و کرك نفس الامرده هر بر اصول قدیمه اربابینك کندولری متلبس اولدیقلری حالاتده تأمل ایتدکلری صورتده مقصد اصلی اولان علوم دینیه‌دن پك آز بر شیئك حاصل اولوب پك چوغندن محروم قالمق ظاهر و مستباندر. بعضلرنك ای شول تحصیل ایتدکمز علوملر بزه حاصل اولسه بزه تشخیذ دهن حاصل اولوب بشقه علوم دینیه حاصل اوله دیه‌لری دسایس شیطانیه‌دن بیوك بر یالاندر. انك اغرب اولانی شودرکه بعضلری ارذل عمره واصل اولوب حین شبابنده حاصل ایتدکلری قیل و قالندن ذاهل اولمیش ایکان شو کندوسی کندوسن آلدامق بلیه‌سیدن کنه و از کچمز. سبحان الله بو قدر غافللك اولورمی مسلمده اولالم مذکور فنونلر علوم دینیه‌یه سلم و مرقاتده اولسون لکن آنلرنك تحصیلینه‌ده تشبث ایته‌لی آنلر

شو وقتده سبب اولورلر یوقسه بلا تشبث نصل سبب اولورلر و تشبث یوقلغین کندولری بیله انکار ایتمزلر ایکان امل مذکوردن کنه بردرلو قورتلامزلر¹). بونلره بر ضرب مثل ایتمك ایسترم شویله که نوغای ملالرندن بر ملا قزاقلردن بریله . بر یره کیدرکن یولدن بر آز مسافه براقده‌رق بر قبر کوریئور قزاق ملا‌یه دیرکه تقصیر اوسی کورنکان مولاٰ (قبر) مینك بر یاقسی کوره تورغان مولدامدك ـ (ملامنك) مولاسی ایدی سوغان بر باتا ـ (شونکار بر فاتحه) اوقوب کیلایمبی دیه رخصت آلوب آنی ایله چاوب واروب قبرنك بر طرفندن واروب ملا توقف ایکنجی طرفندن دونوب کلور ملا آنکا نیچون فاتحه اوقومادنك دیدکده اوقدوم تقصیر آی قدای آو اوچ قلحودنك ثوابی نیه ویرسون دیدم دیر یعنی اوچ قل هو الله احدنك ثوابی اول اوچ قل هو الله‌نی اوقدیغی یوق آنك ثوابی نه وقت نیه‌چك اشته طبق شونك کبی بونلرده عمرلری آخر اولانچه‌یه قدر علوم دینیه‌نك تحصیلینك اسبابینه تشبث ایتمزلر ایکان حصولنی کنه مأمول ایدرلر. بلمکه قبرده حاصل اولاجقمیدر اوت اویله کیدرسنکر منکر و نکیرلر آرت سبقکزی کوزل اوقودرلر. یوقسه علوم دینیه بونلرنك عندنده بك قولای و اهون شیمیدر هیهات علوم دینیه نه مشکل شیدر قولایلق ایله اله کیرمز اگر قولایلقله اولایدی سلفلر آنك تحصیلیه بتون عمرلرین صرف ایتمزدیلر

١) بر بیوك قصر عالیك سالم و مدرجه‌سنده تالوب آنمك ایچروسنده اولان انواع ازهار و زینت و الوان نعمتندن محروم قالمق قدر بیوك حماقت و حرمان و خذلان اولورمی، لمحرره

بالفرض و التسليم بعض اشخاصه يا مطالعه يا داد حق اوله‌رق حاصلده اولسون شو علوم دينيه‌يي مذاكره و تعلم و تعليم فضيلتندن قورى قاليور و ما لا يعنى ايله تضييع وقت عزيز ايديور دگلمى و مع ذلك هر شخصه حاصل اولمز و حاصل اولان كيمسه‌يه‌ده كافه‌سى حاصل اولمز دگلمى و ثانياً علوم دينيه منقولاتدن اولديغندن استاذدن اخذ و تلقنه موقوفدر آنسز آنده اعتماد يوقدر (الاسناد من الدين) بيورمشلردر فنى بزم بو دياره اسناد[1]). پس بيان سابقدن كرك آز مدتده ضروريات دينيه و حوايج دنيويه‌لرينى اوگرانوب چيقه‌چق صبيانلر ايچون و كرك بر آوله تعلق‌دار اوله چق ملالر ايچون شمديه قدر استعمال ايده كلدكمز اصول قديمه ديدكلرى شى مقصد اصلى و بالذاته وصولدن مانع و باعث حرمان اولديغى هر عاقل منصف عندنده آشكار اولديسه آنگ مانع ترقى اولان موادلرين تعديل ايتمكنگ اهم و الزم اولماسى هر بر ملت پرور اولان‌دور انديش و عاقبت بين و احوال عالمدن خبردار اولان شهباز عندنده بديهى و بديداردر چونكه دهليزده قالماننگ قبحى هر كسچه عياندر. شويله‌كه اطفاللره يازو طانتمق ايچون طريق قديم ايله اوقدوب دورت بش سنه عمرلرين ضائع ايده‌چك يره طرز حديد ايله بر قچ آيلرده يازو يازدرمق و شو اثناده ضروريات دينيه‌سون بيلدرمك ايله. و ملا اوله‌چق افنديلره

1) اگر شو دياره متداول فنون كفاية ايدرسه بوندن بش آلتى سنه مقدم عربستاندن كلن بر عالمدن اوائل كتب حديث اوقوب سند آلمايه تيجون بو ديارلك هر ناحيه‌سندن بيوك علمالر قوشوشيب كلديلر شبهه يوقكه كندولرينك قصورلرن آڭلاديلره لمحرره

ابتدا اهون طریق ایله ترکجه صرف و قواعد نحویهٔ ضروریه اوگرندکدن صنگره گوزلجه عربی نحو قواعدینڭ کافه سون بالتمام و قواعد منطقیهٔ صرفه بالکمال ولغت عربیه ومعان و بیان و بدیع و عروض و خط و تواریخ انبیاء و تواریخ اسلامیه بیلدرب دیاده و آخرتڭ کرك کندولرینه وکرك تعلقدار اولان ایللرینه ذره قدر فائده‌سی اولمیان سلم[1]) وآنڭ قاضیسی وتهذیب وآنڭ میرزا وسائر حواشی وحکمة العین وآنڭ حواشارینی اوقوب تعویت عمر عزیز ایتمیوب مقصد اصلی اولان علوم دینیه یعنی فقه، حدیث، تفسیر، و اخلاق اوقوتمق ایله. وشویله اولدقده بوملا افندیلرڭ صحیحًا علماء اسلام وفضلاءٔ نوع انسان قلوبلری منور وذاتلری انور ورثهٔ انبیاءٔ کرام اولمایه مستحق و تعظیم وتکریمه لایق ومناسب اولان ذوات کرام اولمالرنده کیمسه‌نڭ شبهه‌سی اولور. و مملکتمزڭ علمالری شو طریقه ایله فضلاءٔ دوران اولوب دونلرڭ شو فضل و علملرینه وظیفهٔ عمل و امر بالمعروف و نهی عن المنکر و دائما مساجد و محافللرده وعظ ونصیحت و اخوت فی الدین و اتفاق و اتحاد و اخلاق حمیده ایله اتصاف و طلبه‌لره حسبة لله تعلیم وظیفهٔ مقدسه‌سی هم مقرون دولورسه برم ملتمز آز زمانده نیچون ترقی ایتمز. و دونلر

1) بعض افاضلنك بویله نفیس کتابلری اوقمادن منع ایتمك مناسب دکل دیمه‌سی غایت غریبدر چونکه بونلردن یوق کره نفیس کتابلردن محروم قالیورده آنکا اسف ایتمیورز بونکا اسف ایدیبورز بوندن غریب برشی اولورمی و بونلرده مهارت ایله برابر علوم دینیه‌ده ماهرلرده واردر دیملك کنه بك تحف شیدر چونکه احوال بعض ایله احوال عمومه استدلال اولنمز چونکه بو غیر معتبر اولان استقراء ناقصدر منطقی افندی دونی بك اعلی بیلمه‌لی ایدی، لمحرره

حرمتینه بزم مملکتمزه نیچون برکت اینمز. و بوراده شونیده اخطار اینمه لیرکه مسائل هیئتدن کرویهٔ ارض و سبب خسوف و کسوف کبی نیچه مسئله‌لریکه اربابلری نزدنده ثبوتلری دلائل قطعیهٔ عقلیه ایله بداهت مرتبه‌سینی حائز اولمیشدر شریعت غرّایه مخالفدر دیه مخالفلر دگل شریعت غرّاده قدملری پك راسخ اولمیان بعض موافقلری بیله شریعت غرادن تمییز و شریعت غرانی آنلر عندنده تزییف و تحقیر ایتدرمکدن صیانت ایچون هیئت قدیمه و هیئت جدیده‌دن و لو بر مقدار اولسون اوقماقی مهم بلکه اهم کوریورز چونکه حسب الوظیفة الاسلامیة (و یتفکرون فی خلق السموات والارض) و امثالی کریمه‌لرینه مظهر (وقل انظروا ماذا فی السموات و الارض) و اشباهی کریمه‌لرینه کمالیله امتثال آنجق بو فن ایله اوله بیلور و لهذا (من لم یعرف الهیئة فهو عنین معرفة الله) بیورمشلردر[١]. وکنه قصص الانبیا وتواریخ امم خصوصاً تواریخ اسلام اوقومغی هم الزم کوردکمز کبی دیانتمزده بعض حاجت مس ایتدکی و نفس الامرده برمهم و شریف فن اولدیغی اجلدن فن هندسه اوقماغی هم انسب کوریورز[٢]. مشار الیهم بالبنان اولان افندی حضرتلری (لا تنظر الی من قال بل انظر الی المقال) فقیجه علی سبیل التنزل شو فقره‌مرده مذکور اولان کلماتده تفکر و

١) و بونلری بیلمه‌نك دیکر بر بیوك فائده‌سی اسلامی کندوسن مخالفلره نظرنده تحقیردن صیانت و بو وسیله ایله دین مبینی طعن و تشیعدن حمایتدر بو ایسه هر عاقل نزدنده بر فائدهٔ عظمی اولماسی بی اشتباهدر، لمحرره

٢) فقط تحصیل علوم دینیه‌یه مانع اولمامق و لزومسز فنلر یرینه اولمامق شرطیله، لمحرره

تأمل ایدرلرسه تحسین مرتبه‌سینه وارمزسه‌لرده تسلیم و اذعان ایتمه‌دن باشقه چاره بولمزلر ظن ایدرم. اکر آنلرنڭ متلبس اولدقلری جاه و رتبه‌نڭ بخاری دماغلرینه استیلا ایتدکی جهتدن بو فقرانه اجالهٔ نظر اعتبار ایتمه‌یه تنزل ایتمزلرسه چنانچه سادات شریفه‌لریمه نظراً حاصل اولان ظن غالبمردر کندولرینڭ امور دینیه و احکام شریعة غرّاده مرجع الیه و امور اخرویه‌لری اوچون مقتدا به اولمق اوچون ملّالر و اماملر انتخاب و اتخاذ ایدیجی اعیان مملکت وسرآمدان ملتدن انسانیت و اسلامیت نامینه شو سوزلرمزده بر آزچق تأمل صادق و تفکر عمیق ایتملرینی رجاء ایدرز ای اعیان ملت وای سرآمدان امت سرلره امام و مقتدا به و امور اخرویه‌نکرده مرجع الیه اولان ذوات علوم دینیه‌ده ماهر اولماسی درکارمی یاخود دنیا و اخراده ذره قدر فائده‌سی اولمیان علوم فلاسفهٔ یونانیه‌ده فاخر اولماسی درکارمی بو فلسفه‌نڭ سزه نه قدر فائده‌سی وار خصوصاً یکرمی بش سنه عمرینی شو فلسفه‌یه صرف ایدوب ما یجوز به الصلوة قدر قرأتدن عاری اولسه بنابرین کندوسینڭ نمازیده فاسد امامڭ نمازی قومینڭ نمازینی متضمن اولدیغی جهتدن سزنڭ نمازنکرده فاسد اولسه آنلرنڭ فلسفه‌سندن سزه نه حاصل اولور بوقسه فلسفه بیلان متفلسفینڭ نمازی کیف ما اتفق جائز دیگان آیت حدیث وارمیکان جناب حق بزلره (ورتل القرآن ترتیلا) بیوردی و حصّل الفلسفة تحصیلا دیمدی والاخذ بالتجوید حتم لازم * من لم یجود القرآن آثم * منطوق لازم

الوثوقنچه و (رب تال القرآن و القرآن يلعنه) وفقنچه بتون عمرينه آثم و لعنت قرآنه مظهر و بتون عمرونده قيلمش نمازى فاسد اولان سلم خوان ، تهذيب خوان ، حكمت خوان فلان خوان و توگان حواندن سره نه حاصل اولور[1]. جناب حقك سره احسان بيورمش عقل و ادراك و درايتكرى شو مسئلهٔ مهمه ده صرف ايدوب حقيقت حال و ما اليه المآلى كشف و درك ايمه يه بذل بذل مقدرت اينسانكرله طريقة عليه يه انتسابله مشرف و بصر بصيرتلرى كحل جواهر حقيقتله مكحل بلكه احوال سلفه مطلع وحد ذاتنده منصف و متشرع اولان ذوات كرام شو رزم ديديكمز اقوالنك صدقنده ارتياب ايتمرلر ظن ايدرم اگرده بر كيمسه طريقته منتسب اولوبده حقيقت ايمانى سفسطهٔ فلاسفهٔ يونانيه دن آرارسه اول كيمسه نك احوالندن تعجب و آنكا تأسفدن بر درلو كندومزى آلامايورز خصوصا مقتدا بهلرى اولان امام ربانى حضرتلريدك بر قچ مكانيبنده * فلسفه چون اكثرش باشد سفه بس كل آن * هم سفه باشد كه حكم كل حكم اكثرست * بيتينه و امام اهل فلسفه اولان فخر رازى حضرتلرينك * نهاية اقدام العقول عقال * و غاية سعى العالمين ضلال * و لم نستفد من بحثنا طول عمرنا * سوى ان جمعنا فيه قيل و قال * اشعارينه و محقق اهل معقول اولان سيد شريف جرجانى حضرتلريدك شيخ علاء الدين عطار حضرتلريدك

1) وكذلك فى الجملة درايت و ادراك صاحبى اولان طلبهٔ علومه شو مقالات مسروده ده خلو ذهن و صفاء قلبله تفكر و تأمل ايدوب دقيا و اخراده كندولرينه قنقى طريق الزم و اهم اولديغنى كشف و درك ايتملرين توصيه ايدروم، لمحرره

صحبت شريفلريله مشرف اولمادقجه جناب اللهى طانمادم ديدكى قولينه مطلع و واقف ¹). اوله دوروب حقيقت ايمان نصل سفسطهٔ فلسفه دن ايستنلور فلسفه ظهورندن مقدم كچن سلف صالحينلر حقيت ايماندن عارى و بى خبرميديلر عجبا استغفر الله استغفر الله آرى بر كيمسه علوم شرعيه دن مضطلع اولوب ذكاء و فطنت ايله اتصاف و فراغتيده وار ايسه عصر حاضرمزده ارباب معارف بيننده متداول اولان فنون و معارفى تحصيل ايتملرنده بر بأس كورميورز بلكه بالعكس بويله شهبازى بو عصرده متلمز و مملكتمز ايچون عين غنيمت بيليورز (كثر الله امثالهم) لكن بوده بو فنونلرده بالكليه انكباب ايدوب وظيفهٔ مقدسه لرينه خلل كلمملك شرطيله جناب حق سبحانه وتعالى كافه مزه انصاف وحقه اتباعى ميسر ايلسون آمين !

﴿ فقرهٔ ثالثه ﴾

مار الذكر وبزم بيان ومدح ايتدكمز اصول جديده نك قرون سابقه ده امثالينك سبقتى و مسلك سلف صالحينه مطابقتى و عدم مخالفتى بيانندهدر اگر ديملورسه كه بيان ايتدكك اصول جديده ملتمز ايچون ترقى بخش و مفيد بر شى ايكان لكن اسلامده بونك امثالى سبقت ايتديكى وارميدر و سلف صالحينه مخالف و آنلرنك عصرنده اولميان شيئى اختراع و ابتداع دگلميدر . جوابنده ديرزكه بونك

1) خصوصا احيا و عين العلم و شرعة الاسلام و بو امثالى شروحلرنده كلام و فلسفهٔ ذم ايتدكلرينى ادراك ايدن ذواتلره لمحرره

مرور عصورله نيجه نيجه امثالی سبقت ايتمشدر[١]) اصغأ سمع اعتبار ايدرسڭ علی سبيل الاجمال بيان ايديم اولەكه حقه انكاردن و امر مهمی رد ايتمه‌يه ابتداردن قورتله‌سن . فخر كائنات و باعث ايجاد موجودات اولان رسول افندمزڭ عصر سعادتلرنده قرآن عظيم الشأن جمع و ترتيب ايدلماميشدی هر كس رسول افندمزدن بالمشافهة اخذ و تعلم ايدردی وقتاكه رسول الثقلين افندمز دار البقايه ارتحال و خلافت صديق اكبرده ثابت اولوب اول اثناده مسيلمهٔ كذاب ظهور و نيجه قبائل عربك آنكا اتباعا ارتداد ايتديلر صديق اكبر آنلرله محاربه‌يه اصحاب كرامی سوق ايلدی قرأ اصحابدن چوق كيمسه‌لر اول محاربه‌ده شهيد اولديلر سيدنا عمر الفاروق حمله‌ قرآن اولان قرالرڭ محو اولوب كيدوب آنلرڭ محويله قرآن عظيم الشأنڭ محو و زوالندن قورقوب سيدنا ابوبكر الصديق‌غه قرآنی جمع ايتدرمك ايله اشاره ايلدی صديق اكبر وهله‌ اولیده امر مذكوری غايت مستبعد كوروب (ای سمأ تظلنی و ای ارض تقلنی ان صنعت شيأ لم يصنعه رسول الله) ديه‌رك امر مذكوردن ابا اينسه‌ده فقط سيدنا عمر تكرار تكرار مراجعتله رسول افندمزڭ قرآنی جمع و ترتيب ايتمه‌مه‌سی آنكا حاجت اولمايوب و وقت مذكور ايسه آنی جمع و ترتيب ايتمكی مقتضی اولديغنی دلائل و براهينله صديق اكبرده معقول ايتدكنك

١) ترقی ديدكی شی تبدل و تغيرسز غير قابلدر چونكه حالهٔ واحده اوزره دورميه ترقی اطلاق ايتمه‌نك نه معناسی واردر   محرره

بعد التأمل والتفكر سيدنا عمرك قولینه رجوع وجمع و ترتیبینه عزم ایدوب کاتب الوحی زید ابن ثابتی احضار و آنکا جمع قرآن ایله امر واخطار ایتدکنده اول هم صدیق اکبر کبی وهلهٔ اولیده ابا و احجام ایتدیسه‌ده فقط بعد الافهام بر قج صحابه‌نك مرافقت و موافقتلریله جمع قرآنه مباشرت و اقدام ایلدی قرآن مذکور صدیق اکبردن عمرالفاروقه و آندن ام المؤمنین حفصه‌یه قالدی اشته عصر سعادته نسبةً حاصل اولان درتنجی اصول جدید بودر صکره سیدنا عثمان رضی الله‌نك عصر خلافتنده وقت مذکورنك اقتضاسینه کوره مصحف مذکوردن بر قج مصحفلر یازیلوب اطراف بلاد اسلامه طاغدیلوب کافهٔ اهل اسلام اول مصحفلردن‌کنه اوقمایه و بشقه مصحفلرنی یاندرمیه امر اولندی سیدنا عثمان‌نك زمان ابتلاسنده خوارجلردن بری عثمان رضه‌نی امر مذکور ایله سیدنا علینك حضورنده ذم ایتدکده آنی منع و زجر ایدوب اول ایش کافهٔ صحابه‌نك اتفاقلری ایله اولدی بن خلیفه اولورسم بنده شو ایشی اجرا ایده‌چکم دیدی اشته ایکنجی اصول جدیده بودر و کذلك حدیث شریف قرن اولده روایلر بربریدك آغزندن ایشتدیکنه اخذ وتلقی اینمه‌ده ایکان هجرتدن تقریباً یوز سنه‌دن صکره فن حدیثی تدوین ایدوب کتب احادیث تدوینینه باشلاب آندن اوقمایه باشلادیلر فن حدیثده بو بر اصول جدیده بولدی و بو کتب احادیثك بعضی‌سی مطول و بعضی‌سی مختصر و بعضیسی ساده احادیث صحیحه‌نی جامع و بعضی دیگری

احادیث غیر صحیحه‌نی هم شامل اولوب و بوندن بشقه نیچه اقسامه منقسم اولوب بونلرنڭ هر دری دیگرینه نسبتله اصول جدیده‌در و بو فن ده شو طریقه تصانیف مختلفه بزم بو عصرمزده بیله واردر وکذلك مسائل فقهیه عصر اوّلده مدون اولمایوب هر کس کندوسینڭ فهمی مقدارنچه ادلهٔ شرعیه‌دن استنباط ایدوب استنباطه مقتدر اولمیانی مقتدر اولانلردن استفتا ایدەرك عمل ایدر ایدیلر کنه تقریبًا هجرتدن یوز سنه صوڭره ظهور ایتمش مجتهدلر اقتضأ وقته کوره ادلهٔ شرعیه‌دن احکام فقهیه استنباط ایدوب استنباط ایدلمین مسائل‌لری استنباط ایچون بر طاقم اصول و قواعدلر وضع ایتدیلر آنلرنڭ تلامیذلری بونلرننك استنباط ایتدکلری مسائللری و آنلرننك وضع ایتدیکی اصول و قواعددن کنه نه قدر مسائل استنباط ایدوب کافه‌سینی جمع و تدوین ایدوب علم فقه میدانه قویلوب کافهٔ اهل اسلام مسائل فقهیه‌یی بو کتابلردن اخذ ایتمه‌یه باشلادیلر ایشته علم فقهڭ برنجی اصول جدید و آنلرننك تلامیذلری استاذلرینڭ قوللرینی ادله‌لریله تخریج و یکدیگرندن تمییز ایدوب نیچه ونیچه کتابلر تصنیف ایدوب خلق علم فقهنی آنلرنڭ کتابندن اخذ ایتمه‌یه باشلادیلر ایشته علم فقهڭ ایکنجی اصول جدید. آنلرنڭ صوڭکنڭ کلان فقهالرمز اقوال مجتهدینڭ ادله‌لرینه باقوب بعضیسون بعضیسینه ترجیح ایدوب کتابلر تصنیف قیلدیلر. بو بولدی فقهده اوچونجی اصول جدید و آنلردن صوڭکره کلانلر آنچق ظاهر مذهبڭ اولان مسائللری کنه جمع ایدوب کتابلر تصنیف

قیلدیلر بو بولدی فقهك دوردنجی اصول جدید حتی بزم بو عصرمزه قدر شویله مطول مختصر طرق مختلفه و لغات شتی ایله نیچه نیچه کتابلر تألیف اولنوب اطراف عالمده اولان اهل اسلام بلا انکار بونلردن استفاده ایتمه‌ده درلر و شو طریقه اولمانك نیچه اصوله انقلاب ایدکنده هیچ شبهه یوقدر. و کذلك عقاید و اعتقادات عصر سعادتده هرکسنك قلبی صاف و شارع و صحابه‌دن اخذ و تلقی ایتدکلری اعتقادلری صحیح و مبتدعین و مخالفین معدوم اولدیغی جهتدن علم کلامی تدوینه حاجت اولمایوب آنجق عصر سعادتدن ایکیوز سنه صنکره مبتدعین چوغالدقده اسلاف کرام حفظ اعتقاد ناس ایچون علم کلام تدوین و بو فنده کتابلر تألیف ایدوب آنجق ادلهٔ سمعیه ایله آنلری رد ایتمه‌یه مجبور اولدیلر ایشته بونکا کلام قدماء اسلام عنوانی ویرلوب اعتقاداتك بو برنجی اصول جدید اولدی بوندن بر آز وقت صنکره کتب فلاسفه لغت یونانیه‌دن لغت عربیه‌یه نقل و ترجمه ایدیلوب اسلامده بلکه بتون عالمده فلاسفه چوغالوب اعتقاد ناسه فساد طاری اولدیغنده اول عصرنك علماالری حفظ اعتقاد ناس ایچون آنلرنك علومن اوگرانوب آنلرنك کندیلرینك طریقلرنچه آنلری رد ایتمك ایچون علم کلامده طرز جدیددن کتابلر تألیف ایتدیلرکه اگر اول کتابلرده جزئی بر شی ذکر ایدلگان ادلهٔ سمعیه بولمایدی کتب فلاسفه‌دن هیچ فرقی اولمازدی چنانچه هر کسك معلومی اولدقینه بناءً شرح عقایدنك

دیباجه‌سنده مذکوردر(۱). بو فنغه هم الی عصرنا هذا طرق شتی ده
ولغات مختلفه ده کتب عدیده تألیف اولنوب اطراف ارضغه اولان
اهل اسلام بونلردن استفاده ایته کلمه ده‌در. و کذلك علم صرف
علم نحو و بقیهٔ علوم عربیه و سائر نیچه نیچه علوملر شمس اسلام
اطراف عالمی ضیاسیله منور ایتدکدن صونکره بر مقتضای وقت
و حال اختراع ایدیلوب مرور ازمانله بزم بو عصرمزه قدر کنه
اقتضای وقت وحاله کوره نیچه تبدلات وتغیرات وتنقیحاته اوغرایوب
والسنهٔ مختلفه‌یه ترجمه اولنوب اکناف عالمده بین اهل الاسلام بلا
انکار کافه‌سیله استفاده اولنمه ده‌در. حتی خلاصهٔ شریعت اولان
طریقت بیله بر مقتضای وقت وحال نیچه تنقیحاته اوغرامشدر چنانچه
خواجه بهاء الدین النقشبند حضرتلری جناب حقدن البته موصل اوله‌جق
طریقت ایستاب آلدم دیمشدر و بو طریقت خواجه علاء الدین
عطار عصرنده کنه برطرز جدید اخذ ایتدیکی کبی ناصر الشریعه
خواجه عبید الله احرار حضرتلری زماننده که بر رونق آخر حاصل
ایدوب امام ربانی مجدد الف ثانی عصرنده بالکلیه رنگ آخر اخذ
ایتدی معاصرلری شیخمزنك طریقتیمی تغییر و تبدیل ایتدی دیه
اعتراض ایتدکلرنده جوابنده تغییر دیمه‌لرینه تسلیم ایتمایوب

۱) ایشته بو کلام قدمایه من کل الوجوه مغایر اولوب کلام متأخرین عنوانیله معنون اولان طرز جدیده بابی عقایدده ایکنجی اصول جدید اولوب اول عصرلك علمالرندن هیچ کیمسه بونکا انکار ایتمیوب کافه‌سی باالاتفاق شو طرز جدیدله شو عصرنك مبتدعلری رد ایدوب آثاری باالاستقبال حفظ عقیدهٔ مسلمین ایتدیلر شکر الله سعیهم بزلر آنلرنك بو خدمت مقدسه‌لرینك شکرندن وصفه کلمز درجه عاجززه لمحرره

طریف همان شول طریقدر فقط تکمیل صناعت تلاحق افکار ایله حاصل اولور اکر سیبویهنك اختراع ایتدیکی علم نحو متأخرینك افکارلرینك تلاحقی اولمایدی بو درجه تمام اولمازدی ومع ذالك نحو همان سیبویه اختراع ایتدیکی نحودر بشقه در نحو دکلدر دیه جواب ویره‌دکنه معاصرلری عاقل[1]) و متدبر اولانلرندن بو کلامده ادنی بر ملاحظه ایله حق ظهور ایتدکنده انکارلرندن رجوع ایدوب حقه اذعان ایتمشلردر مکتوباتی و تراجم مشایخی مطالعه ایدنه خفی دکلدر و علی هذا القیاس کافهٔ امورلرمز مرور زمان ایله بر مقتضای وقت حال نیچه تبدلاته اوغرامشدر اربابینه خفی و ستیر دکلدر بیلمایانلره بیلدرمك ایچون آنلرنك کافه‌سون بورایه درج غیر قابل و نا صوابدر . و سلف مسلکینه طبان طبانه مغایر بوندن نهایت بریوز سنه قدر مقدم بخارا و آنلره تبعیةً برم بو مملکتمزده اکثر بیوك مدرسه‌لرمزده بوندن بر ایکیوز سنه مقدم تالیف اولنمش کتب عقلیات بلکه وهمیاتی تحصیل ایتمیه حصر اوقات و کمالات آنچق بونلری اوقمق عد ایدوب علوم دینیه تحصیلندن بالکلیه اعراض بلکه آنلری تحصیل ایدنلره بی‌حاصل ولا طائل نظریله باقوب آنلری استهزاء وتمسخر ایتمه‌لریدر . ایشته سلف مذهبینه مغایر و دنیا و اخراده هیچ فائده‌سی یوقدر دیسه هر کسك باغراجق ماده‌سیده بو ماده‌در ، خلاصهٔ کلام و حاصل مرام ممنوع و مردود اولان مخالفت اعتقادات و سائر امور شرعیه‌ده شارعدن ثابت و

1) و فیه رمز لایخفی، لمحرره

اسلافدن منقول اولان شیه مخالفت و آنی تغییردر هر بر امورده دگلدر بلکه بیان سابقدن ظاهر و مستبان اولان هر بر فنده و آنلرڭ تحصیلنده مقتضای وقت و حاله کوره طاورانمق و هر قوم کندوسینڭ دولندیغی زمان و محله کوره حرکات و سکناتی بولمق عین اسلافمز مذهبیدر تواریخ اممه اجاله‌ٔ نظر اعتبار ایدن ذوات کرام بونکا انکار ایتمزلر ظن ایدرم چونکه اسلافدن هیچ قاپوسی ایشته دونی اوقیونلك بونی هیچ وجهله طرز آخره تبدیل ایتمیونڭ دیمدیلر بلکه بالعکس هر عصرده نیچه‌یه تبدیل واقع اولدی چنانچه بونڭ نمونه‌سنی بیان ایتدڭ خصوصا علامه‌ٔ تفتازانی‌نڭ شرح عقایدینڭ دیباچه‌سنده مصرح اولدیغنه بناء کرکسه نفس علامه‌ٔ تفتازانی و کرکسه سائر اسلافه اتباع بزم عصرمز علمالرینڭ حفظ اعتقاد ناس ایچون شرح عقاید و مقاصد[1] وشرح مواقف و تجرید و ملا جلال اوقتماده اولمایوب بلکه عصر حاضرمزده قرآن و نبی و سائر امور دینیه وشریعتمزه تعرض ایدوب نیچه نیچه اعتراضلر ایدن فلاسفه‌ٔ عصر و دهریون دهره جواب ویرمکله آنلری رد ایتمکده‌در چونکه بو عصرمزڭ عواملرینڭ اعتقادی بو عصرده اولان مخالفینڭ افساد و اغواسیله بوزله بیلور بوندن در قاچ یوز سنه مقدم منقرض اولوب کمیکلری چیروب توفراق اولان فلاسفه‌ٔ متقدمینی ومعتزله و خوارج و کرامیه و سائر فرق

[1]) و بوکلر پك نفیس و مفید کتابلر بیت بونی نیجوك ترك ایدرکه کرك دیه اعتراض ایدنڭ اعتراضیننڭ جوابی یوقاریده سبقت ایتدی. لمحرره

ضالهٔ سابقه که عالمده بر دردی قالمامشدر فیرارندن چیقوب اغوا ایدوب بونلرنڭ اعتقادینی افساد ایله مز[1]). اویله اولدقجه بو زمانڭ علماری بو زمانڭ مخالفینلرینڭ اعتراضاتلرینی کما ینبغی بیلوب و احاطه ایدوب آنلرنڭ شو اعتراضاتلرینه جوابلر یازوب کتابلر نشر ایتملی و شونی طلبه‌لره اوقتمالی‌درلر بو زمانڭ علم کلامی شو اولور. چنانچه طرابلس شامده شیخ حسین جسر مکه‌ده شیخ رحمة الله و استانبولده کنه بر قاچ فضلانڭ عربی و ترکی تألیف ایتدکلری کبی[2]). یاخود عصر سعادت و عصر مجتهدینه یقین عصرلرده تألیف اولنمش سلف صالحین کتابلرینی استعمال ایتلمیدر بیان السنة نام عقیدهٔ طحاوی آنڭ شرحی و فقه الاکبر و بدأ الامالی و بونلرنڭ شرحلری کبی. شرح عقاید و ملا جلال لازم دگل دین کمسه‌نگده مرامی بودر یوقسه یا بلادت یا عناددن ناشی فلان کمسه عقایدی بیتوروب دینی بیترمك ایستیور دیه باغروب اغواء عوام کالانعام ایدنلرنڭ دیدکنچه دگلدر. نفس عقاید ایله کتب عقایدی فرق ایتمیان ذواته نه دیه‌لی جناب حق جمله‌مزه انصاف و حسن تدبیر احسان ایله‌سون. یوقسه تفتازانی‌نڭ شرح عقاید و مقاصدینی ومواقف و تجریدی اوقومیان کمسه‌نڭ

1) بلکه بالاده مذکوره کتابلری استعمالده فرق ضالهٔ مذکوره کندولري منقرض ایکان آنلرنك مذهبی محافظه قباحتی واردر بو ایسه آز قباحت دگلدر اگر بزلر بو کتابلری استعمال یتمییدك بونلرنك کندولریله برابر مذهبلری هم منقرض اولوردی» لمحرره

2) شو بزم دیدکمزه انکار ایدن بعض خودبینلر شیخ رحمة اللهدن برم دیدکمزك عینی نقل ایدوب استصواب ایدییور ایشته بونلرنك انصاف و درایتلري شو درجه‌ده» لمحرره

اعتقادی صحیح دگل اعتقادنده‌میدرلر اگر بو اعتقادده بولسه‌لر نه قدر یانگلش کتمشلردر. خصوصا ارباب طریقتدن معدود اولان ذوات. بویله دینلرنك استناد گاهی عجبا؟! قنغی بر آیت و یا حدیث و یا اجماع امتدر! حجاز، مصر، شام، مغربستان، جاوه، زنجبار یمن، و جمع جزیره‌ٔ عربده اولان اهل اسلام که نه قدر محقق و مقتدا به اولان علما و مشایخ بونلردن چقمشلردر مذکور کتابلری اوقمق دگل اسملرینیده بیله ایشتمه‌کلری یوقدر ایا بونلرنك و بو کتابلرنك تألیف اولنمه‌دن مقدم کچن اهل اسلامنك اعتقادی بونلرنك زعمنجه صحیح دگلمیدر؟ رزقنا الله سبحانه و ایاهم نصیبا من قول قل الخیر و الا فاسکت

(فقره‌ٔ رابعه)

بو اصول جدیده‌یه انکار و آنلرنی ذم ایدنلرنك جوابی بیاننده‌در: بونلرنك ایلك برنجی دلیللری بو اصول جدیده‌نی مذهب سلفه مخالیف دیملریدر بو دلیللرینه بعض جواب آنفا تقریر و بالعکس بو اصول جدیده‌نك عین مذهب سلف اولماسی تحریر اولنوب اعتراض مذکور اساساً ابطال اولنمشسه‌ده فقط بوراده کنه بر آزجق ایضاح مناسب کورلدی تا خالص العیار ایله زیوف بر برندن ممتاز اوله. معلوم اولاکه بونلرنك بوراده سلفدن مقصدلری کیم ایکان چونکه سلفنك معنای لغویسی واردرکه مطلقا بزدن مقدم کچن کمسه دیمك کرك دونگی کون

كچسون و برده معنای اصطلاحیسی واردركه رسول الثقلین مؤتمر الخافقین افندمز حضرتلری خیرینی ایله شهادت و یرمش و آنلرك حقنده (خیرالقرون قرنی الخ) بیورمش قرون ثلثه اهالیسیدر اكر بونلرك سلفدن مرادلری معنای اصطلاحیسی اولورسه بو اصول جدیده سلف مذهبینه مخالف دیه‌لری یالاندر چونكه بیان سابقدن معلوم اولدیغینه بناءً بزم مدح و دریاره دخولنی و تعمیمنی آرزو ایتدیكمز اصول جدیده‌دن مقصد علوم دینیه‌یه آلت و وسیله اولان فنونی تحصیلدن صوكره بقدرالطاقة البشریة علوم دینیه‌یی الده ایدوب خیلی زماندن‌برو مندرس اولان مذهب سلفی احیا ایتمكدر بو مذهب سلفه نصل مخالف اوله بیلور اكر سلفدن مقصدلری شق اوّل ایسه آنلره مخالفتده هیچ بأس یوقدر چونكه آنلر كندولری سلف مذهبینه مخالفت ایتمشلردر چونكه سلفلر سلم و آنك قاضیسی و تهذیب و آنك میرزا و سائر حواشی وحكمة العین و آنك حواشی و ملا جلال و آنك حواشی ایله عمر ضائع ایتمیوب آنجق علوم دینیه اوقمشلردر بو مذكورات و آكا مشابه اولان كتب فلاسفه‌یی اوقیانلری ذم و تشنیع ایتمشلردر احیا وعین العلم وشرحه و بونلرك شروحلرینه باقمه‌لی ملا جامی حضرتلری علم فلسفه اوقوب باتقه لازم اولان علمدن قوری و عاری قالان كمسه‌نك حقنده سلسلة الذهب نام كتابنده بر كوزل ضرب مثل ایدوب دیوركه طلبه‌دن بری بر سفره جیقار بر آولده مسجده كروب حرارت هوا سببلی استطاندن ماءنا كافه البسه‌سون جیقاروب اویور السه‌لرین

اوغری آلوب کیدر طالب مذکور اویقوسندین قالقدقدن صنکره بقارکه البسه‌لر یوق آنجق اشطان ایله قالمش غایت متأسف اولور خصوصا چالماسینڭ اوغرلاندیغینه چونکه اول مملکتده طلبه‌لره چالمه‌سز یورمك بی‌غایت عیب و عار ایمش فی الحال اشطانون چیقارده باشینه چالمه اورار چونکه بویله ایتمزسه آدم آراسنده چالمه‌سز یورمك قیامته قدر بیتمز توکنمز بیوك بر عار و ناموس اوله چقمیش:

چونکه آن بود عادة آن ده * کون برهنه از سر برهنه به

بزدن مقدم اولان علماارده بتون عمرلرین منطق فلسفه‌یه صرف ایدوب لازم اولان علوم ضروریه‌دن عاری قالمشدرلر بلکه هر فنده ماهر و هر علمده فضللری باهر اولمشدر اگر بر کمسه منطق و فلسفه ایله قالورسه آنکا عالم دیمیوب منطقی فلسفی نامیله ذکر ایمشلردر. حتی حکماً متقدمینده بیله علم عقاید و اخلاقده راسخ القدم اولمیان کمسه‌یه منطق و فلسفه تعلیم ایتمدکلری فصل الخطابده مسطوردر میکاره، قشقار، چیسطای، و قزانده نیچه حضرتلرنڭ بو ذم ایتدکمز شیلرده ماهر و آنلری بلا استثنا هر بر طلبه‌یه تعلیم ایدوبده[1]) حد ذاتلرنده هر بری بر مرد کامل اولمسی برم علیهمزه حجت اولمایه صلاحیتی یوقدر بز آنلرنڭ کمالینه انکار ایتمیورز و بر کمالیده ساده معقولات ایله تابدیلر دیمیورز و طلبه‌لره نیچون بونلری تعلیم ایتدیلر آنکده وجهیسون بلمیورز و آنلردن بتون

1) بو عباره‌نی حکورویده بزدن مقدم و بزم عصرمزده شو فنون مذکوره ایله اشتغال ایدوبده علوم دینیه‌ده حظ کامل و مهارة تامه‌لری و واردردیه اعتراض ایدن فاضلڭ اعتراضی استغراب ایتمك قابلمیدره   لمحرره

عمرلرنده اوقوب چیقان نیجه منك کیمسه نك بیننده اون ، اون
بش کمسه دن زیاده سینك کمالات ایله شهرت شعار اولماسینه تسلیمله
ایتمیورز و بو شهرت شعار اولانلریده قاینیاب پشکان علماء متقین
متشرعینه مساویلردر دیه ظن و زعم یولینه کتمیورز و بو اون،
اون بش کمسه دن ماعداسینك خشب مسنده کبی اولمالرندنه
تجاهل و تعامی ایتمیورز شرذمهٔ قلیله دن کوره جماهیر کثیره نك
احوالیله استدلالی صواب کوریمیورز وکذلك شو یقین بر عصرلردن
بویان بخاراده شو طریق و رسمده تحصیل ایتمه لرینه ده اتباع ایتمك
ایستمیورز بخارانك معدن فضل و کمالات اولماسیده چنکزنك
خروجندن مقدم صحیح البخاری صاحبی و ابو حفص، کبیر وصغیر،
و صاحب هدایه، و قاضیخان، و ذخیره، و محیطات، و مبسوطات،
اصحابلری و صدر الشریعه و سائر نیجه بنك علوم دینیه ده تألیف
و تعلیم ایدوب کیدن علماء دین و رهنمای راه یقین سایه لرنده در رضی
الله عنهم اجمعین یوقسه چنکزیلرنك ظهورندن صنکره کلن اخلافدن
یوسف کوسج ، مرزاجان ، شیرازی و ماشبهها سایه سنده دکلدر
تواریخ و تراجم رجاله آزجق آشنا اولان کمسه بخارانك اولکی حالتی
ایله شو صونکغی عصرده کی حالتینه اجالهٔ نظر ایدوب بربرینه
انصاف ایله مقایسه و موازنه ایلاسون قدرتی وار ایسه قدرتی
یوق ایسه دوربین حقیقت ایله اوزاقدن مشاهده ایدنلره معارض
اولماسون آرتون قسوب تیکسکنه اوترسون اگر بر حقیقتنی رجال
ایله بلمك ایسترسك بنون دنیاده نه قدر دوات کرام دنیا و

آخرتمزنك سعادتیمه سبب اولان شارعنك دنیا و آخرت سعادتمز ایچون ترك ایدوب کیدن علوم دینیه ایله کمالاته منسوب آنی مدح و آنکا تحریض و آندن ماعداسون ذم و آندن تنفیر ایتمشلردر حسابلرین آنچق جناب حق بیلور برلر آنلره اتباع و اقتدا و اقتفا ایدوب آنلرك ایرنچه کیدرز بونلر وار ایکن اوچ بش دانه بو دیارده کچنلره اتباع ایدوب جمهور و خیار امت محمد و امت مرحومه‌یه مخالفت ایتمیورز و آنی معقول و مناسبده کورمیورز (لایصلح لآخر هذه الامة الا ما یصلح لاوّلها) لکن بحمد الله تعالی اوّل حقی بیلیورزده صنکره آننکله رجالی بیلیورز (اعرف الحق تعرف اهله معرفة الحق بالرجال من عادة الجهال ومعرفة الرجال بالحق من عادة العقال و دیدن اهل الکمال). برلر جناب حقنك احسان ایتمش عقل وادراك و وجدانمزله بیلدك هر بر کمال نبینا صلی الله علیه وسلم ٢٣ سنه ظرفنده بره بیان ایدوب کیدن علوم قرآن وحدیث، وفقه، واخلاق، و سائر علوم دینیه ده‌در چنانچه کافهٔ اسلاف بونکا ذاهب اولمشلردر. وهر بر قساوت قلب وظلمة علوم فلسفه ایله امرار اوقات ایتمه‌ده‌در و شو سفسطهٔ فلسفهٔ بی فائده بخاراده شو صونك عصرلرده زیاده رواج تابوب بتون درسخانه‌لر شونلرنك تحصیلینه منحصر قالوب نیچه یوز سنه نیچه بنك نفوس سلف صالحین و مشایخ محققینلرنك آنك ایله بتون دنیانی تنویر و آنك سایه سنده بخارانی معدن فضائل ایدوب کتمش علوم دینیه دن آنچق بعض بر مدرسه‌لرنك

حانه‌لرنده ایام تعطیلده گنه بعض بر مختصرات تحصیلینه گنه منحصر قالوب تمامًا سوتمشدر. ای صاحب انصاف شو نیچه بنك نفوسدن عبارت مشایخ متقدمینه‌می اقتدا اولیدر یوقسه شو زمن فتن و شرور اولان یقین عصرلردن بری عقلیات بلکه وهمیات ایله اشتغال ایدن متفلسفینه اقتدا اولی‌میدر بر آزجق تأمل ایدوب باقسانه. جناب حقدن امیر بخارا اولان ذات معالی سیمانی هم احیای طریق سلفه موفق ایتمسینی ایسترز. بر مملکت وقتیله معدن کمالات اولدیغندن الی یوم القیامة اویله اولماسی لازم کلماز کوفه، بصره، بغداد، خراسان مملکتارینه باق اولگی حالتلری اوزره باق قالدیلرمی‌هله نیسابور، اصفهان و جمیع ممالك ایرانه باق اولده بستان المفسرین و ریاض والمحدثین و جمیع علوم دین اولمش ایکان حالا معدن جهالت و انواع سفالت و رذالت دگلمیدر. حاصل کلام سابقا معدن کمالات اولان بر مملکت اهالیسینه علی العمی تقلید ایتمك کندینه بموك بر جهالت اثبات ایتمکدر. خلاصه برلر کمالات و ثواب و خوشنود باری و رسول اللهی شو علوم دینیه‌یی تحصیل و تعلیم و نشردن آرارز، سزلر سام و قاضیسی و تهذیب و میرزاسی و حکمت و میرزا جانی و ملا جلال و حانقاهیسندن قرانکز (نحن بما عندنا و انت بما * عندك راض والرأی مختلف) (وللناس فیما یعشقون مذاهب) بر بو یولدن دونمیورز بیهوده یره بزی بورأیدن دوندرمك ایچون زحمت چکمیوك سزنگده شو رأینکزده راسخ القدم اولدقلکری بیلدك پك گوزل مبارك اولسون

بونی براقوب بشقه بر بوله صاپشوب کتمایك (لنا اعمالنا و لکم اعمالکم) شعر: (سوف تری اذا انجلی الغبار * افرس تحتك ام حمار) شمدی بو اصول جدیده ایله شهرتشعار اولان ترتیب انیق جیدنك سلف صالحین مذهبینه مطابقتی و عدم مخالفتی ظاهر وعیان اولوب سلف مذهبینه مخالف ردیه استدلالری باطل اولدیسه باشقه استدلاللری هم اهون من بیت العنکبوتدر. چونکه باشقه‌لرینك کافه‌لری بونکا متفرعدر بونلرنك بری مبتدی و صبیانلره تقی عجب کسك باش، یوسف قصه‌سی و بونلره مشابه یالغان و ما لا یعنی ایله مملو و اسکیدن مستعمل اولان کتابلری اوقتمامق سلف صالحین مذهبینه مخالف بلکه کفر دیمکدر اللهدن خوف و عقلاء ناسدن شرم ایستر بو مذکوراتی اوقتمق سلف مذهبیمیدر و آنلر سلف کتابلریمیدر یالغان ایدیکی اهل اسلام دگل مخالفین عندنده ظاهر بولغان و توقز یوزده بر عجب چقغای فلان بولغای توگل بولغای دیو توقز یوزده دجال مهدی یأجوج مأجوجلر چقماسیله و دنیا بتمه‌سیله حکم ایدوب یالغان ایله مملو بر سفسطه تقی عجب. و رسول افندیمزه بلا صحت بر یالان قصه اسناد ایدوب روایتی هر مؤمنه حرام و حقنده شارعدن وعید شدید صادر اولان حدیث موضوعدن عبارت اولان دیگر بر سفسطه کسك باش و منکدن بری صحیح اولمیان و نتون یالغان و پیغمبرلره افترا و بهتان ایله مملو و یاش قزلر و یکتلرنك اخلاقون بو زمانه برنچی سبب اولان اوچنچی سفسطه یوسف کتابی نصل سلف صالحینلر کتابی اولور و

بونلری نصل سلف صالحینلر اوقوتسونلر علوم عالیه‌ده تهذیب حکمت و ابتدائیه‌ده بونلری سلف کتابی و آنلری اوقتمق سلف مذهبی دیمه‌ده الله‌دن قورقمزلر ایسه‌ده انساندن نصل اوتانمزلر یوقسه آنلرڭ هر بر دیدکلرینی بلا دلیل ولا رویّه تصدیق ایدن بر طاقم اذعانسز سرسام اتباعلری کبی بتون عالمی هر بر ضرطه‌لرینه یرحمك الله ایله جواب ویره‌جك کور ومالیخولیامی ظن ایتدیلر مندین متشرع ایسه‌لر شو یالانلری سلف مذهبی و بونلر آنکا مخالفت ایده‌لر دیه عوام الناسی نیچون اغوا و اضلال ایدییورلر یوقسه کندولری سلفلرڭ کیم و آنلرڭ مذهبلرینڭ نه اولدیغنی بیلمزلرمی یوسف کتابون اوقوتمامقدن قرآنه انکار ایتمك وبو جهتله کفرندن لازم کلسون. بعض مشایخ کرام[1]) سورهٔ یوسفی بیله خاتونلره تعلیم ایتمسونلر دیمشدر. بونلرڭ زعمنجه آنلر بطریق اولی کافر اولمق لازم کلور. خلاصه شو طریقه تشبثله عوام کالانعامی اغوا وتحریك ایتمکننك اصلاح اولماسی شویله دورسون افسادنڭ ایڭ بیوك قسمیدر. حتی شو بولسر اعتراضی بعض مشاهیره یالاندن اسناد ایدوب دیگر بر بیوك افتراده و کندیلرینڭ مذهب باطللرینی ترویج ایچون نیندای بیوك ذاته افتراده بولنوب آنڭ عرضینی لکه‌دار ایدیورلر حاشا لله او بعض مشار الیه بویله بر اویغونسز

1)[1] فقد کره بعض السلف تعلیم النسا سورة یوسف لما انطوت علیه من تلك القصص لضعف معرفتهن و نقص عقولهن و ادراکهن اه شفا شریف لقاضی عیاض رحمه الله تعالی فی اواخره صلفه اسناد ایدن امرده ناقده اعتراض نه قدر بیوك خطادر معترض آرتق قوتی وار ایسه قاضی عیاض و آنك آندن نقل ایتدکی بعض سلف ایله یقالاشوب کوراشوب باقسون بقالم . لمحرره

اعتراضده بولنسون نعم معترضلر اصول جدیدەنی آنکا عکسی در
طرزده ارائه ایتدکلرندن آنکا بناءً اصول جدیدەیه فی الجمله انکاری واردر
اما حقیقته واقف اولورسه انکارده اصرار ایدر دیه هیچ ظن ایتمیورز
بومدکورانك ملته مضر بر یالان اولدیغن بیلدکدنصکره علما اولان
کمسه‌لرنڭ کافه‌سینڭ ذمه‌لرینه لازمدرکه صبیانلر اوقدیغی وقت
هم یازو طانوب همده دین ثانیه چق کتابلری اوقتمق اگر فلان وفلان
افندیلرنڭ ترتیب کرده‌لری اولان رساللری اوقتمیه حسد،
حقد، منافسه، تعصب سببلی نفس اماره‌لری براقمزسه کندولری شویله
هر جهتدن صبیانلره مفید رساللری ترتیب ایدوب باصدیروب
اوقوتسونلر هیچ مضایقه یوق بز او فلان افندینڭ کتابلریغنه
اوقلماسون ایستمیورز بلکه صبیانلرمزنڭ عمربن تضییع ایتمیه‌چك
رسالل مفیده‌لر اوقلماسون ایستیورز فضل و کمال ایله اشتهار و
ملتمزه نصیحت ایله اوقات گذار ادعاسنده بولنان افندیلر فلان
محقق ماضی وفلان فاضل حینڭ عیوب و زلات موهومه یاکه تأویلی
قابل اولان هفوات یسیره‌لرینڭ هر در حبه سنی قبه یابوب ملتمزنك
ما به الافتخاری اولان و سرامدانی و ایلری کلنلری و ممدوح
اهل شرق و غرب اولانلریمزی تفسیق، تضلیل، تبدیع بلکه
تکفیر ایدوب کتابلر تألیف ایدوب و باصدیروب نشر ایدوب
بتون عالم نظرنده ملتمزی چورتمدن کوره صبیانلرمزه مفید اولان
بر شی نشر ایدرسه‌لر بینکلر کره آرتق وعندالله مأجور اوللرنك
هیچ عاقل اشتباه ایتمز ظن ایدرز ایکنچیسی حروفلری اسامیسیله

اوقوتمایوب مسمی و صورتلریله اوقتمغی مذهب سلفه مخالف دیمکدر اولاً دیورزکه کنندواری الیپی، تی، ثی، الخ دیه اسملری و مسمی لرینڭ غیریله اوقوتا کلوب هم سلف و هم خلفه مخالفت ایتمکده درلر چونکه حروفلرڭ اسمی اویله دگلدر بلکه الف، باء، تاء، ثاء الخ در یوقسه معترض افندیلر حروفلرڭ اسامیسی کنندواری اوقتدقلرنچه در زعمنده گیبز بورلرمی. اگر دیورلرسه که بزلر مسمی سی ایله اوقترمز فقط مکسور ایدیورز فقط عدم انتباهدن ناشی واو ایله یا یایه منقلب و کسره بر آز باصلوب کیدیور بونلر ایسه مفتوح اوقیورلر. دیورزکه اویله ایسه مسمی ایله اوقتمقده بین الفریقین موافقت حاصل اولدی نهایت نزاع مفتوح ومکسور اوقتماده و اصول جدیده کافه سون بلا تغییر منتظم صورتده مسمی لریله اوقودوب اصول قدیمه‌ده ایسه مع التغییر و بلا ترتیب بعضیسون مسمی و بعضیسون اسملریله اوقتماده قالدی و بونلرنکه بریغی آخره ترجیحنی عقل عقلایه حواله ایدرز وثانیاً حروفلری مسملریله اوقتمق ذهن مبتدی‌یه اوفق وطبعه اقرب وتعلیمدن مقصد اولان تکلمه مطابق وانفعدر. ولهذا وهله اولی ده بویله تعلیم ایدیلوب صنکره کافه حروفڭ اسامیسی کما فی القدیم تعلیم اولنه‌جقدر. و بویله اوقتمق سلف مذهبینه مخالفده دگلدر چونکه بونلری تعلیم تعلیم طریق التکلم و تقویم لساندر سلفلردن تقویم اللسان و تعلیم طریق تکلمه متصدی اولانلرڭ اینك بیوکی امام خلیلدن جعفر لفظندن جیمی مسماسیله تکلم اولندقده جه دیه تکلم اولنور دیه منقولدر

وقرّالر من القديم الى الآن حروفلرنڭ مخرج و صفتلرینی بیلدرمك
ایچون مسئالریله تکلم ایتدرمدهدرلر معترض افندیلرکندولرینك
قرأة مشق ایتمشلر ایسه لاند اویله ایتمشدرلر. غایة ما فی الباب
مسئالریله تعلیمده الفنڭ یالغوزینی تعلیم متعذر اولوب لام الف
دیه تکلمك مساسیله تکلم اولمایوب اسمیله تکلم اولنیغندن
و بو اصول جدیدهده اولدقچه منتظم اولوب هر بر مرتبهده
اولان تعلیم دیگر مرتبهده اولانـه خلط ایدلمدکندن بالضرور
اول مرتبهده تعلیم الف لیمه اولمایوب مرتبهٔ تعلیم اسامی حروفه
تأخیر قیلنمشدر. فقط بو قدر ایله تحریف و مخالفت سلف وکفر
لازم کالمز کفر بیوك شیدر افندیلر فقهالرمز بر مسئلهده ۹۹ قول
کفر اوزرینه و بر قول ضعیف عدم کفر اوزرینه اولورسه حاکمه
شول قول ضعیف اوزرینه میل ایدوب شونڭ اوزرینه عمل قیلمق
واجب دیمشلر کفر بیوك شیدر بر کمسهنی کافر دیمك دنیاده
خاتونی طلاق مالی و عرض ودمی مباح و آخرتده مؤبد فی النار
دیه شهادت ویرمکدر بو قولای شی دگلدر عالمی اصلاحه چالیشان
بلکه کندی کندوسون آچیغان و قزغانغان کمسهنڭ شأنی دگلدر
(ستکتب شهادتهم و یسألون) آیت کریمهسنی ملاحظه ایدوب
عاقل اولان کندونی دوشونملی. کذلك لسانمزده و فارسیهده
پیغمبر، و پروردکار، چهارشنبه چهار بار، اگر، نوگر تنکری آننك
لفظلرنده مستعمل اولان پ، چ، گ، ڭ، حروفلرین صبیانغه
تعلیم بیك مناسبدر جاوه، هندی لسانلرنده بو حروفلر و بوندن

بشقه نیچه حروف عجم مستعمل اولدیغندن آنلرده شو حروفلرنڭ کافه‌سی من القدیم حروف هجا تعلیمی اثناسنده تعلیم اولنه کلمکده در آندن تحریف و بشقه برمحذور لازم کلمس[1]) لسانمرده و کلاممزده شول حرفلر استعمال اولندقنصکره صبیانلره آنلرنڭ کیفیتی بیان اولنمزسه آنلر بونلری نه وقت بیلورلر[2]) بیلسه‌لر بیله وقتندنصوڭ بیلورلر. و حالانکه بو اصول حدیثه‌دن مقصد هر شیئی کنه و وقتنده بیلمك ایدی اوچنچیسی طالبلاری امتحان ایدوب صنوف و شعبه‌لره تقسیم ایتمك سلفه مخالف کتمك دیمکدر عاقل متبصره معلومدرکه امتحان من القدیم موجود شیدر (لیبلوکم ایکم احسن عملا) بونڭ کبی نیچه آیات قرآنیه‌دن مستفاد اولدیغینه کوره خلقت بنی آدمدن‌ده مقصد آنلری امتحان ایدب هر کسی عملینه کوره مجازات ایتمکدر ملائکه‌یه آدم علیه السلامنڭ فضلیتی جناب حق (ثم عرضهم علی الملائکة فقال انبؤنی) الخ آیات کریمه‌لرینڭ وقتنچه امتحان ایله اظهار ایلمشدر. و هابلنڭ قابله فضل ورجحانیتی قربان قیلمق امتحانیله اظهار ایلمشدر. و ابراهم خلیلنڭ جناب حقه اولان محبتینڭ جگر بندی اسماعیله اولان محبتینه اضعاف مضاعف زیاده اولماسیتی اوغلی اسماعیلی ذبح ایتمکله امر قیلمق امتحانیله

1) محذور لازم کلوردی اگر شو حرفلر قرانده واردر دیه تعلیم و تلقین اولورسه لکن هیچ مسلمان بونی دیمز. لمحرره

۲) چوق ادبا بویله اوفق شیلری نیچون تحریر ایتدي ایکان دیه تعجب ایدرسه‌لرده فقط معترضلرنڭ اعتراضلری وکندولریسئ اوفاقلقدری بو فقیره شو اوفاچق شیلری تحریره مجبور ایلمشدر اوبله اولدقچه هیمن معترضلردك بویله اوفاچق اعتراضارندن تعجب ایدوب کولمه‌دن بایولمالیز. لمحرره

ابراز ایلمشدر. قرآن عظیم الشأنك (ولیبتلی الله ما فی صدورکم و اولئك الذین امتحن الله قلوبهم للتقوی و یاأیها الذین آمنوا اذا جاءکم المؤمنات مهاجرات فامتحنوهن) آیتلری و بونلردن ماعدا نیچه آیات قرآنیه امتحانه دالدر وصحیح بخاریدك کتاب العلمنده ابن عمر رضی الله عنهمانك و ابن عباسنك حدیثی و آنلردن ماعدا نیچه احادیث نبویه ایله ثابتدر و شرعه متننده هم مثبت و مصرحدر و اصول قدیمه‌ده هم چوق مدرسه‌لرده طالبلرنك درس سابقلرین هر پنجشنبه اوقوتوب باقمق عادة مستمره اولمیشدر شو قدر وارکه درس سابقلرین اوقوتوب باقمشلرده بر پارچه تکدیر و تعزیر و یاخود تحسین و آفرین ایتمکله براقمشلردر هر کسنك کند و رتبه سینه کوره صنوف و شعبه‌لر ایجاد ایدوب هر شخصنك درجه سینه کوره معامله ایتمامیشلر. اصول جدیده‌ده بونلر مراعات اولنیور شو مرعات بر امر شنیع و قبیح اولمایوب بالعکس بر امر حسن و زیاده نافعدر (و انزلوا الناس منازلهم) حدیث شریفی و (قل هل یستوی الذین یعلمون و الذین لایعلمون) آیة کریمه سیله عمل ایدوب هر طالبی مهما امکن اجتهاد ایدوب ترقی ایتدرمیه تشویقدر. اما اصول قدیمه‌ده شو امره عدم مراعاتدن نیچه مضرتلر متولددر. اولاً شو آیة و حدیث ایله عملنی ترك ایتمك و ثانیا طلبه‌لرنك حقوقون تضییع ایتمك مثلا یکرمی طالب شریك اولوب ملا جامیدن اوقمیه باشلاسه‌لر هیچ شبهه یوقدرکه بونلرنك کافه‌سی استعداد و اجتهاد و فهمده مساوی دگلدرلر. پس بونلری بلاتفریق

و لا تمييز و لا تنبيه ختم كتب ايدنجيه قدر هر بر اموردە مساوى طوتمق هر ايكى جانبنڭ حقوقنى تضييع ايله هر ايكى جانبه ظلمدر. كامل الاستعداد و الفهم والاجتهاد اولانلرى ارباب بلادت وبطالت وكسالت ايله برابر طوتمقڭ آنلرڭ حقندە ظلم و تضييع حقوق اولديغى هر كسجه معلومدر. ارباب بلادت و بطالتى هم آنلرڭ بطالت و قصورلرينه تنبيه ايتميوب آخر تحصيله قدر شويله سكوت ايتمك آنلرى آلدامق و مغرور ايتمكدر وثالثا اصول جديده كبى آنڭ قصورينه تنبيه ونه درجەدە اولديغى تعميم اولنمايدى بلكه اول مسكينلر متنبه اولوب عرق حميتى حركته كلوب تلافى مافات ايدەرڭ شركاسى درجه سينه واصل اولمايه اجتهاد ايدوب عمرى ضائع كچمردى چونكه هركس كندوسنه حسن ظن ايتميه مجبول اولديغندن هر كسه كورە كندو قصورين ادراك مشكلدر. خصوصًا اموردرسيەسون آكا تفويض ايتميش استاذ سكوة ايتدكه حسن ظن مذكور برقت دها تزايد ايتمەدەدر. و برمضرتلر شوظاهرًا ختم كتبه قدر اوقوبده حقيقتده هر معلوماتدن عارى و جهل مركب ايله متصف ظاهرى غايت پارلق ساخته ملاپى بر ايلنڭ ملالقه آلوب آلدانمارىيدر. خصوصا شو ايلڭ ملاسينڭ و ياخود باشقه ملانڭ مخدومى اولورسه اول حينده شو حشبنى علامه زمانه ترجيح ايتمەلرنده شبهه يوقدر. بونڭ استاذى اولان ملته خير خواه مدرس افندى مذكور ايل اهاليسن موقومنڭ قصورينى سويلاب آنڭ مرتبه سينه تنبيه ايتمك شويله دورسون بالعكس آنى آندە اولميان اوصافلر ايله ثنا و ستايش ايدوب هر

نصل سه شو قازيغى شو ايله صوقمق ايستيور. اشته سنكا اصلاح اشته سنكا ملت پرورلك. پس بوندن عاقل منصف اولان كيمسنه قنقى طريقده حسن و قنقى طريقده قبح اولديغنى جناب حقنك احسان ايتميش وجدانيله درك ايلاسون دردنجيسى اصول جديدهده طلبهلرى اوستاللر و كرسيلر اوزرنده صف صف ايدوب اوقوتمقدر و بونى سلفاره مخالفت ديمكدر جوابى اوّلاً تعظيم قرآن وكتاب واجبدر واجبه آنكله توصل اولنهچق شيده واجبدر بالعكس اهانهٔ قرآن وكتاب حرامدر و حرامه مفضى اولان شيده حرامدر تعظيم كتاب و قرآنه اوستاللر و كرسيلرله توسل اولنور پس بو واجب اولور و اهانتينه اوستاللر استعمال ايتمك مفضى اولور پس بو حرام اولور و ثانيا اوستاللرده اوقومق حفظ صحة الابدانه سبب اولور آنى ترك ايتمك صحة الابدانى اخلاله و جلب امراضه سبب اولور. حفظ صحة واجب ايدى پس آنكا سبب اولان استعمال اوستالله واجب اولور. بيله توروب اخلال صحة و جلب امراضه باعث اولان شيه ارتكاب حرام ايدى پس آنكا سبب اولان عدم استعمال اوستالده حرام اولور. شونكا بناءً دركه بلاد اسلام و حرمين محترمينده مسجد و مكتبلرده كتاب و قرآنى كرسيلر اوزرينه قويوب اوقومق اسلافمز عصرندن بويان بر عادة مستمرهدر (٢). وثالثا اصول عتيقهده مدرسهلرده حلقهلر واولاد اعيان هميشه اوستال استعمال ايتمهدهدرلر پس آنلرنك استعمالى قبيح و مذموم اولمايورده بونلرنك نيچون قبيح

٢) بخاراده قديمدن بويان كتاب قرآن قوياچق بيوك موضع مكتب ايله برابر باصالهقده ايكانى مشاهددر.

و مذموم اولیور و رابعاً شو معترض افندیلر اولرنده اوستاللر و کرسیلر قوللانوب آنلك اوزرنده کتابلر مطالعه ایدرلر یازولر یازارلر هم بیارلر ایچرلر و حالنکه آنلرده ییمك و ایچمکنك بدعت و برده ییمك و ایچمکنك سنت اولماسی کتابلرده مصرحدر. و معترضلرنك اکثری بیلـکیلر ایله ییمك و سائر انواع تشبهده بولنورلرده بو مذموم و قبیح اولمز اما فوائد مذکوره ایچون وضع اولنمیش اوستاللر قبیح و مذموم و تشبه اولور عجب تحکم وترجیح مرجوح. و امتحانلرنك ارائه و اظهار ایندکی وجه اوزره بلا غرض نفسانی صنوف وشعبه‌لر ایجاد ایدوب هر نفری کندو صنف شعبه‌سنده و هر کسی کند و درجه و منزله‌سنده قویمق هر عاقل عندنده بر امر مستحسن اولدیغی کبی (انزلوا الناس منازلهم) حدیث شریفنه‌ده مطابقدر[1]. وطلبه‌لری صف صف قیلوب قویمق هم عقلی آفتدن سالم و ادبی ادراکی اولان کیمسنه نزدنده بر امر حسن اولماسینه علاوه هر طالبنك احوالنه دائما اطلاع و انتباه ایتمیه برنچی درجه‌ده خادم و معین و من القدیم الی الآن دیار اسلامده معمول به اولان بر گوزل ایشدر (وان الله یحب الذین یقاتلون فی سبیله صفاً کانهم بنیان مرصوص) آیة کریمه‌سینه مطابقدر چونکه طلبهٔ علوم دائما جهاد اکبر اولان نفسلریله مقاتله و مجاهده ایتمکده درلر افضل صناعت اولان تحصیل علمنك افضل

---

1) و سیدنا عمر رضه‌نك ابن عباس رضه‌یی سورة النصرنك حکمی نرولندن صورمق امتحانیله کبار مهاجرین و انصار حضفینه الحاقی تفاسیر و تواریخده مسطوردر. لمحرره

عبادة اولان صلاته غايت مناسبتی اولديغندن حالهٔ قرأة علم حالهٔ ادأ صلاته مهما امكن مطابق اولماسی هم غايت مناسبدر. بشنجيسی صبيانلری تخته يه يازدرمق سلفلره مخالفت وگاورلره مشابهت ديمكدر جوابنك ديرزكه سلفاره مخالفت ديمك يالاندر. ابتدأ اسلامك قرآن عظيم الشان بيله يوموشاق آق طاشلر خرما بوتاقلرينه يازيلمشدر و ديار اسلامده خصوصا حرمين محترمينك الى الآن لوحلره يعنی تختهلره يازوب اوقومق من القديم سلف صالحيندن قالمش بر عادة حسنهٔ مستمره در. بر يره نصب اينمكله اللرنده طوتمق بيننده مشابهتده هيچ فرق يوقدر. شبه و مشابهت هيچ ممنوع دگلدر بلكه تشبه ممنوع در شبه ايله تشبه بيننده فرق كثير واردر اولگيسی جائز ثانيسی منهی عنهدر. ممنوع اولانده هر تشبه دگلدر بلكه عبادة مخصوصهلرنده تشبهدر و الا مطلق تشبهدن قوتولمساق امر عسيردر. معترض افنديلرنك كافهلرينك دگلسه ده اكثرلرينك خانهلرنك غايت مزين و مصنع اوخشاغان اوخشاون ايتورگه يارامی ديهجك برقچ لزومسز يازولی تختهلر و صورتلر بولنماده در بونلر مشابهت و تشبه مذموم اولميورده تسهيل صناعت و توفير كاغد و منافع صبيان فقرا ايچون قويلغان تخته مذموم و قبيح اوليور باقنك بو تحكمه عجب درانصاف دگلمی آلتنجيسی صبيانلری انواع تعزيرله تأديب مخالف سلف ديمكدر بو هم يالاندر كتب فقهده تعزير امام و حكامنك رأينه مفوضدر هر شخصنك كنديسنه مناسب تعزيری واردر بعضيسنه حبسله بعضيسنه ضربله و عتابله بعضيسنه سنك شويله ايتدكمكنی بن ايشتدم

دیمکله بعضسینه قتی نظر اینمکله اولور دیه مصرحدر تعزیر و
تأدیب آنجق ضرب ایله اولور دیه هیچ برده مذکور دگلدر[1]
فقط دیار اسلام و عادهٔ مسامینی کورمدکلرندن وکتابارده هم چوق
امور مستحسنه‌لرنك مذکور اولدیغنی بیلمدکلرندن و دائما احوال
مخالفینی مشاهده ایتدکلرندن هر بر کندولری آننکله
عادتلنمدکلری شیء احوال مخالفین وعادهٔ معاندین دیمك بینلرنده
بر عادهٔ مستمره حکمین اخذ ایتمیشدر بلمرلرکه آوروپا اهالیسی
خیلی زماندن بویان برم کتاب و احوال اسلافلرمزی مطالعه ایدوب
جمیع امور مستحسنه‌یی آندن اخذ ایدرلرده آنلردن دنیانك هر
یرینه نشر اولنور سلم و تهذیب و حکمهٔ العین اوقمقله بوندن بی
خبر اولانلر امور مذکورهٔ مستحسنه‌یی مخالفیندن کوردکی جهتدن
اول اموری آنلرنك اختراع کرده‌لری زعم فاسدیله آندن اجتناب
ایدرلر. صاحب بصیرت اولان دقتله نظر ایدوب قنغی امور آنلره
مخصوص و قنقسی برلردن مأخود ایکیسی‌نك بیمن فرق ایتملیدر
بدنجیسی نیچه یوز یللر علماالرمز شول اصول عتیق ایله دینمزی
محافظه ایدوب کلمیشلر و حفظ دینه شول اصول عتیق کافی بولغان
ایکان شمدی نیچون کافی دگل دیمکدر جوابنده دیرزکه بواعتراض
زمان سابقده اوق یا سونگی ایله اوروشوب اصحاب و تابعین وتبع
تابعین و من بعدهم چوق یرلری فتح ایتکانلر اول وقت شو

1) بلکه مذموم اولان انسانی حیوان کبی اورمق خصوصا باشینه اوروب و قولاغندن تارتوب و بوروب صیاقلرنك برطاقم بلادت و سائره کبی امراضلره مبتلا اولمالرینه سبب اولان شیلردر ، لمحرره

اسلحه‌لر كافی بولغانده بو عصرده مخالفين ترقی ایتدی گوزل
اسلحه‌لر سایه‌سنده قوت تابدی آنلره ایسكی اسلحه‌لر ایله مقابله
ممكن اولمدیغندن مخالفين اسلحه‌لری جنسندن اولان سلاحلری
قوللانماق بالضرور آنلره‌ده واجب اولدی و الّا مملكت الدن
كیده‌جك. بزلرده دیرزكه طبق شونك كبی زمان سابق هر جهتدن
باشقه ایدی. پراخودلر تمیر یوللرنك میدانه چیقمه‌سی آنلرك بو
وظیفه‌لرینه بر قات دها معین و خادم اولدی و لهذا ملالر و
مدرسلرمز سلم، تهذیب، حكمة، ملا جلال دگل بوستان، گلستان
حمد بی حد و ما اشبه ذلك ایله اكتفا ایدوب اعتقادلری غایت
صحیح و كندولری غایت متدین و متشرع اولوب اولیا دیمگه صالح
اولمشلردر. جناب حق كافه‌لرینك قبرین بر نور ایلسون. بز آنلره
اطاله لسان ایتمیورز و آنلری خیردن باشقه شی ایله یادده
ایتمیورز آنلری ذم ایدنلری احباب توتمیورز لكن الحكم یختلف
باختلاف الاشخاص والازمان وفقنجه عصر حاضرمزده آنلرنك
كیدشنچه كتمك كافیدر دیمیورز بلكه دیرزكه كاشكه بوندن بر
قرق ایللی سنه مقدم متنبه اولا ایدیلر و بو قدر دیمكله آنلری
تجهیل و سب لازم كلمز. اما متدین، متشرع، و متمدن، متفنن
اولان افندیلر بو قدر صرف اموال وبذل اجتهاد ایله صبیانلرمزی
علی وجه الاسهل اوقدوب آز وقتده بقدر الطاقة چوق شی تانتمایه
و ملتمز بیننده نشر علوم وتعمیم معارف ایدوب ملتمزی حضیض
جهالتدن قورتارمیه بو قدر بذل همت ایدن فضلاء واعیانلرمزی

تجهیل و سب دکل تفسیق و تکفیر ایتمه‌دن چکنمزلر الله‌دن
قورقمزلر انسانلدن اوتانمزلر. جمعیت اسلامیه رئیس و اعضالری
و سائر ارباب حمیتدن اسلامیت و انسانیت نامینه رجا و نیاز
ایدرزکه بویله کنك و حدلرین بیلمیوب ملتنك نفع و ضرری نه شیده
اولدیغنی ادراك ایتمیوب ملت بیننه تفرقه بلیه‌سین القاده دوام
ایدنلرنك و بو وسیله ایله ملتمزنك انحطاط و تدنیسنه سبب و ترقیلرینه
مانع اولانلرنك قانون سیاست ایله حقلندن کلوب حدلرینی بیلدرمه‌لرینی.
یوقسه هر بر سرسام و مالیخولیایه مبتلا اولان ذات اونك اوتوروب بلا
رویه فکر فاسد و خاطر فاترینه کله‌نی یازوب ایستادکی کیمسه‌نی تکفیر
و تضلیل ایدرسه بونك عاقبتی پك بخشی بولمز ظن ایدرز. عجبا دورهٔ
میلیون نفوس ایچنده برقچ ارباب حمیت یوقمیدرکه بویله اویغونسز
و یولسز ایشلری شدتله منع و دفع ایده‌لر و بونلردن بشقه کوزنك
اونکنده نه قدر منکرات و مفاسد موجوددر اصحاب علم و غیرتی اولان
حضرتلر بالاتفاق بویله شیلری منع ایدرسه‌لر نه گوزل اولوردی
جناب حق (واعتصموا بحبل الله جمیعا و لا تفرقوا و تعاونوا علی
البر و التقوی و لا تعاونوا علی الاثم و العدوان و لا تنازعوا فتفشلوا
و تذهب ریحکم) بیورمش اهل علم اولانه بونلری بویله یرده
ملاحظه ایدوب بویله شر مجسمنی دفع ایتمك لازم دگلمی همیشه
کون کبی فائده‌سی پر ظاهر اولان اصول جدیده‌یه تعرضده
نشارك نه لازم. ابجد اوقتمق سلفلردن منقول دگلدر کلمات ابجد
اسامیسی ملوك حمیرمیدر یاخود اسامی ملوك مدینمیدر یاخود اسامی

ملوك مصرميدر یاخود اسامی مخترعی خط عربی‌میدر یاخود اسامی شیطانمیدر اشته علما بیننده کلمات ابجد حقنده بیش قول اوزره اختلاف واردر اسامی شیطان دیه‌ن کمسه استعمالن بیله تجویز کورممشدر. ظن حقیرانمده حساب جملی بیلمك و قولای ضبط ایتمك ایچون وضع ایدلمیش کلماتدرلر. و بنا علیه عرفده معرفة حروف مرتبه‌سنده صبیانلره تعلیم ایدیله کلمشدر و الله اعلم بالصواب. و بو اصول جدیده‌نك مخترعی فلان فارمسون و دهریدر دیه اعتراض ایتمکده غایت مناسبتسز و یاقشسز بر شیدر چونکه اوّلا برمؤمن موحّد و خادم ملته بیوك بر سوء ظندر و ثانیا بو امرنك ملّته مفید و شریعته مخالفتی اولمادقدن صنکره مخترعی کیم اولسه اولسون بیننه و بین الله کندوسی مسئولدر لا تنظر الی من قال بل انظر الی المقال، اطلبو العلم و لو بالصین الحکمة ضالة المؤمن اخذها حیث وجدها، ان الله یؤید هذا الدین بالرجل الفاجر) کبی نیچه نیچه مثل و حدیثلر وارد اولمشدر اگر چینده بر کافر معارف صوفیه نی سویلرسه من آنکا بیان واروب آندن اول معارفی ایشدوب تقلیدمنت ایدردم دیه ناصر الشریعه خواجه عبید الله احرار حضرتلرندن منقولدر. علم قولایلق ایله حاصل اولمز ابر بثر دره دیگان قولگه بناءً اینه ایله قویی قازوب صو چیقارمیه نگراتمیشلر دیه اعتراض ایتمك هیچ بر دماغنده ادنی رائحهٔ عقل و ادراکی اولان کیمسه دن صادر اولاچق اعتراض دگلدر. صول قولاقنك قنقسی دیه سؤال اولندقده باشی اشا اوتك الیله کوسترگان بودلا کبی ضرور

اولان شیلرنی اوقوماده لرومسر شیلر تعلیمیله قصدا تطویل مسافة ایتمك تصل کار عاقل اوله بیلور. اوچ دورت سنه یاخود بیش اون سنه ظرفنده جمیع علوم و فنون حاصل اوله دیه کیم دعوی ایده بیلور. شعر: العلم للرحمن جل جلاله * و سواه فی جهلاته یتغمغم « ما للتراب و للعلوم و انماه یسعی لیعلم انه لا یعلم » اشعار حکمت شعارینه بناءً بو اصول جدیده دن مقصد بالاده ذکری سبقت ایتدکینه کوره شو آز مدتده فرصت وار وقتده ضرور اولان شیلری بیلدروب و هر فندن فی الجمله خبردار ایدوب آنك فوقنده بتون عمر بوینچه تحصیلده اولدیغی تقدیرده بیله بالفعل کافه سین تحصیل ایدوب بتورمك غیر قابل اولان نیچه نیچه علوم و فنونلر وارلغین بیلدرمکدر. یوقسه معترض افندیلرنك زعم ایتدکلری کبی شو آز مدتده کافه علومی بالفعل بیلدریورز ظننده اولان میدانده هیچ سرسام یوقدر ظن ایدرم مگر کمالاتی یاکلیش یوکلیش اوکرانمش در آوچ سفسطه‌یه حصر ایدوب آندن ماعداسینی عبث و هیچ مثابه‌سنده زعم ایدن متفلسفه افندیلر اولورسه. (اعتذار) حقیر راقم اوّلده اشتراط ایتدکم شروط اوزرینه کیمسه‌نك عرض و ناموسینه طوقنمدن تحریرین التزام ایتدکمز مقالاتی بوراده اتمام ایتمه‌یه عون باریله موفق اولدم. اثناء تحریرده بحسب مقتضی المقام سرسام مالیخولیا اشباهی الفاظ صادر اولدیسه بوندن شخص معینی اراده ایسمدك. پس حسن ظن و انصاف ایله متصف اولان ذوات کرامدن قویاً رجا ایدرزکه بو الفاظلری

بر شخص معین حقنده دیمیش و آنلره اطلاق ایتمیش دیه طریق سوء ظنه سلوك ایتمیه‌لر. و بو مقامه مناسب حصه آلمق ایچون بر ایکی قصه ایراد ایتمکی مناسب کوردك کمال عقل و درایت و فراست و کیاست ایله مشهور قاضی ایاس بن معاویه عصرنده بر بلده‌ده اصحاب ثروتدن اولان بر شخصك عبدی فرار ایدوب قاضی مذکور بلده‌سینه وارر افندیسی هم آنك آرقاسندن واروب تاپوب آنی قاضی مذکور حضورینه کوتوروب قلی اولدیغنی دعوی ایدر قل هم بالعکس افندیسنی بنم قلمدر دیه دعوی ایدر قاضی مذکور کشف حقیقت ایچون باشقه بر وسیله فقدانندنناشی افندی ایله قلك ایکسینه بیله باشلرین دریچه‌دن چیقارمیه امر ایدوب دیگر بر کیمسه‌یه اور قلك باشین دیدیکنده قل باشین دریچه‌دن تارتوب آلوب بو فعل ایله کندوسینك قل اولدیغنی اثبات ایدر ایکنجی مصرده ملك مؤید شارح بخاری و کنز و هدایه اولان عینی ایچون بر مدرسه و بر جامع بنا ایتدرمیش لکن تیز زمانده او جامعك مناره‌سی ییقلمش عینینك معاصری اولان ابن حجر العسقلانی حادثهٔ مذکوره حقنده لجامع مولینا المؤید رونق منارته تزهو من الحسن والزین * تقول وقد مالت الینا الا اعجبوا و لیس علی حسنی اضر من العین * دیه ابهامی مشتمل ایکی بیت ایتمیش بعض نماملر عینیه ابن حجر سنی هجو ایتدی دیه سعایت ایتدکلرنده عینی مرحومده ساده‌دل اولدیغندن آنلرنك سعایتنی تصدیق ایدوب شمس الدین نواجی نام بر شاعره بر قچ درهم

ویروب ابن حجری * منارة کعروس الحسن قد جلیت * وهدمها بقضاء الله والقدر * قالوا اصیبب بعین قلت ذا خطأ * ما آفة الهدم الا حسة الحجر * دیه ایکی بیت ایله هجو ایتدرمیش اشته طبق بونك کبی عقل تام ایله متصف ذوات کراملرنك عبد مذکور کبی کندو کندولرینه یاخود شیخ عینی رحمه الله کبی تمامیلرنك سعایتینه بناءً سرسام و مالیخولیا وما اشبه ذلك دیمه سندن مرامی مندر دیه سوء ظن ایدوب کندولرین تعیین و تشخیص ایدەرك بتون عالم نظرنده کندولرین اضحوکه ایتمیه‌جکلرندن امینز. (اخطار وخاتمه) مقدمه‌ده سرد و بیانی سبقت ایتدکینه کوره عجز و قصوریمی اعترافله برابر محض ملت پرورلك مقتضاسنجه ملت و وطنداش و دین قرداشلریمه بر نوع طوقندرمق و مهما امکن کشف قناع ایدوب اصلاح ذات البین ایتمك مقصد حسنیله غربتده ایکان بر مقدار املك و محنتی التزام ایدوب برقچ مقالات ناچیزانه تحریر ایتدیسکده فقط مدة مذکوره‌ده احوال ملتمزه اجالهٔ نظر اعتبار ایله حاصل اولان تجربه[1]). کمترانمز بره امل مذکورنك حصولندن یأسدن ماعدا برنتیجه بخش اولمدی * املتهم ثم تأملتهم * فلاح لی ان لیس فیهم فلاح * نصل یأس اولماسون و نصل آنلردن فلاح مأمول اولسون آرالرندن رئیس القوم صاییلانلری کندینك

۱) مرارا تجربه ایتدیکمره و احیانا بعضیلریست آغزندن ایشتدیکمزه کوره اکثر ملالرنك شو اصول حدیده دیدکلری شیه اسکارلری اولاد عوام آز مدتده چوق شی بیلوب کندولرینك عورتلری آچیلمسندن قورقمالریدر موژیك بالاسندن اوقوتسانك باشنكا بلا موله اول دیدکلرن چوغمنك آغزندن ایشتمیشیمدر لکن عوامه بشقه چه سویلیورلره — محرره

منفعت شخصیه سی ایچون عامه نك منافع عمومیه و فوائد ملیه یه منافی
اولان بر امر ایله تکلیف ایدرسه امر مذکوری اطرافلیجه دوشنوب
مضار و منافعن ملاحظه ایتمه دن علی العمی و بلا رویه امر مذکورنك
استحصالنده رئیس مذکوره مساعده و بو بابده گویاکه شخصلرینه
یاخود عمومه عائد بیوك بر فائده وار کبی صمیم قلبلرندن مبادرت
و مسارعت ایدرلر. و بالعکس بر ناصح ملت پرور غرض نفسانی
و منفعت شخصیه دن عاری اوله رق آنده منافع عمومیه و فوائد ملیه
اولان بر امره دلالت و دعوت ایدرسه آندن متنفر اولوب قاچارلر
دلسکه اول زواللیه[1]). انواع افترا و بهتان قپوسون آچارلر ایش
بو رادده ده ایکان آنلردن نصل صلاح و ترقی مأمول اولور. کیف
یرجی الصلاح من امر قوم * ضیعوا الحزم فیه ای ضیاع * فمطاع
المقال غیر سدید * و سدید المقال غیر مطاع * حاصل کلام بعض
بر ارباب غرض نفسانیلر طرفندن کندولرینك منفعت شخصیه لرین
محافظه و استقباللرین تأمین ضمننده بعض در مقالات تزویر آمیز و
دسائس شیطانیه سوق اولندقده * ورصاص من احببته ذهب کما * ذهب
الذی لم نرض عنه رصاص * فقنچه ازك عاقل و مدبر ظن اولنان
ذوات طرفندن مقالات مذکوره بلا رویه تلقی بالقبول اولنوب
بونك ضمننده نیچه نیچه منافع ملیّه فدا اولونمقده در. ایواه بو
بازیچه ده بزلر ینه یاندق * زیرا که زمان اورتاده بیلمکه نه قزاندق
بناءً علیه بونلر حقنده (لا خیر فی کثیر من نجویهم سواء مماتهم
و محیاهم) دینلمك سزادر. لکن شکورلر اولسون که بونکله برابر

[1]) زواللی آیانیج قرغانیج معناسنده.

نفس قزان وهر ناحیه‌ده جا بجا نفع و ضرّی تمییز ایدر معارف پرور ترقی طرفداری اولان فضلاء نو رسیده‌لرده اکسك دگلدر (کثر الله امثالهم) سوزنی اربابینه سوزله‌دنکلر انکار ایلمز * جاهله دورت یوز کتابی تفسیر ایت کار ایلمز * منطوقنچه بو قدر چکدکمز امکلرده آنلر ایچوندر مملکتمزه ابتدأ قدوممزده ایلك نظرمز آنلره تصادف ایدوب جناب و اهب العطیاته تشکر ضمننده بلا اختیار بر قچ ابیات لسانمزدن صادر اولمشدر.

(ابیات)

تشکر ایدرم حقه زمان باشقه زمان اولمیش
جهالت باغینه گویا قتی باد خزان اولمیش
کوزنك عبرت بیلن آچ ای براهر دقّت ایله کیم
ترقی ایلمش ملت قزان باشقه قزان اولمیش
تمدن ایلمیش خرد و کلان اولدقچه هر یرده
اویانمیش فکری ملتك خدادن امتنان اولمیش
آچیلمشدر فنون ازهاری بستان معارفده
یقینده مثمر اولماسیده هر کسچه عیان اولمیش
همه اطراف و اکناف طوپطولودر چوق افاضلدن
آلارنك جنبیده ارباب حکمت هب نادان اولمیش
ادیب اولمیش کنجلر هم نسادن چوق افاضل وار
متاع جهلك اربابینه صانکیم پك زیان اولمیش

﴿ ترقی قنقی یولده اولدیغن بیلمش اولو الابصار ✿
✿ اگرچه نیچه خفاش منکر شمس عیان اولمیش ﴾
﴿ تکمل ایتمش ارباب حجی کمل معارفله ✿
✿ آنکچون آنلره هر بر حقیقت مستبان اولمیش ﴾
﴿ تحقق ایتمیش اسباب تنزل جمله نزدنده ✿
✿ که زیرا جمله ابجد خوان آلارچه هیچ مدان اولمیش ﴾
﴿ تمام ایت نظمنکی رمزی اوزاتمه آفرین ایله ✿
✿ سنکدك نیچه‌لر بویله مدحده نا توان اولمیش ﴾

اللهم انی اعوذ بك من علم لا ینفع و قلب لا یخشع و بطن لا یشبع و دعاء لا یسمع و من هوء لاء الاربع اللهم انی اعوذ بك من زلة فی القول کما اعوذ بك من خطأ فی العمل و اعوذ بك من التکلف فیما لا نحسن کما اعوذ بك من العجب بما نحسن و اعوذ بك من شر السلاطة والهذر کما اعوذ بك من شر العی والحصر

وصلی الله علی سیدنا محمد و علی آله وصحبه وسلم

و الحمد لله اولا و آخرا و باطنا و ظاهرا تم

فی بعض شهور عام یغشو

ببلدة قزان

نصحتُ فلم اُفلِح و غشّوا فافلحوا ✱ فغادرنی نصحی کما قد ترانی
فان مِتّ لا انصح ولن متُّ فامنعوا ✱ ذوی النصح من بعدی بکل لسان

7

УСМАНЪ
ИБРАГИМОВЪ. ВЪ КАЗАНИ.